

Tiia Arkkukangas & Anne Lyytikäinen

HUOLI PUHEEKSI

Lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta vanhempien kanssa lapsen erityisen tuen tarpeesta

HUOLI PUHEEKSI

Lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta vanhempien kanssa lapsen erityisen tuen tarpeesta

Tiia Arkkukangas
Anne Lyytikäinen
Opinnäytetyö
Syksy 2010
Sosiaalian koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät: Tiia Arkkukangas & Anne Lyytikäinen

Opinnäytetyön nimi: Huoli puheeksi. Lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta vanhempien kanssa lapsen erityisen tuen tarpeesta

Työn ohjaajat: Helena Malmivirta & Riikka Suokas

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2010

Sivumäärä: 58 sivua + 6 liitettä

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksemme tarkoituksena ja tutkimustehtävänä on kuvailla lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta lapsen erityisen tuen tarpeesta vanhempien kanssa. Tutkimuksemme teoreettinen viitekehys rakentuu huolen puheeksi ottamisesta päivähoitossa, kasvatuskumppanuudesta, varhaisesta puuttumisesta ja moniammatillisuudesta.

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen tapaustutkimus. Tutkimus toteutettiin pohjoissuomalaisessa kunnassa. Aineiston keräsimme teemahaastattelun menetelmällä käyttäen harkinnanvaraista otantaa. Tutkimukseemme osallistui neljä lastentarhanopettajaa, joilla oli kokemusta huolen puheeksi ottamisesta. Aineiston analysoimme teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä.

Tutkimustulosten mukaan huoli on suhteellinen käsite. Huolen lapsessa voivat herättää mitkä tahansa lapsen kehityksessä ja käytöksessä ilmenevät poikkeamat. Kun huoli päiväkodissa ilmenee, huolen puheeksi ottaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa vanhempien kanssa koettiin merkittäväksi. Ennen kuin vanhemmille huolta tuotiin esille, valmistauduttiin siihen hakemalla tukea lähitiimiltä ja erityislastentarhanopettajalta. Tärkeäksi asiaksi koettiin niin oman kuin moniammatillisen tiimin tuki.

Huolen puheeksi ottamisen kokemuksista välittyi vuorovaikutuksen ja kasvatuskumppanuuden merkitys. Luottamuksellisen suhteen luominen ja moniammatillisen tiimin tuki madaltavat kynnystä ottaa huoli puheeksi. Lastentarhanopettajat toivoivat lisäkoulutusta huolen puheeksi ottamiseen ja läheisempää yhteistyötä erityislastentarhanopettajan kanssa. Koulutuksen kautta puheeksiottotilanteisiin saadaan uusia menetelmiä ja näkökulmia toimia.

Asiasanat: Huoli, kasvatuskumppanuus, varhainen puuttuminen, moniammatillinen yhteistyö, erityinen tuki, varhaiskasvatus, päivähoito

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Author(s): Tiia Arkkukangas & Anne Lyytikäinen

Title of thesis: How to Talk About Worry Concerning Child's Special Needs with Parents

Supervisor(s): Helena Malmivirta & Riikka Suokas

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2010 Number of pages: 58 pages + 5 appendices

ABSTRACT

AIM: The purpose of this study was to describe kindergarten teachers' experiences of how to talk to parents about their child's special needs which caused worry for parents.

METHOD: The theoretical framework of our study consisted of knowledge of pedagogical partnership with parents, early intervention and multiprofessional co-operation. Our study was a qualitative case study. We used theme interviews to collect the data. We interviewed four kindergarten teachers who all had experiences of talking about a feeling of worry with parents. The themes of the interviews were pedagogical partnership with parents and support of work community and bringing up the feeling of worry. We analyzed our material using the method of content analysis.

RESULTS: The results of our study showed that the concept of worry and its definition were relative. The things that caused concern were related to abnormalities in a child's development or behaviour. Bringing up the feeling of worry with parents in an early state was experienced very important in order to maintain a good pedagogical partnership with parents. We found a new theme in the data, multiprofessional co-operation. This had an important role when kindergarten teachers talked about the feeling of worry with parents. Kindergarten teachers felt unsure and sometimes bringing up the subject of worry was experienced as a troubled situation. According to the results, kindergarten teachers asked for support mostly from a special kindergarten teacher. Kindergarten teachers hoped that they could have education for situations like this, so that they could have new methods and point of views. When bringing up the subject of worry with parents, it was important to have support from co-workers and other professionals.

CONCLUSION: Bringing up the subject of worry with parents about their child's special needs is the beginning of a process where kindergarten teachers and parents together try to support the child's development and find supporting measures. It is important to make an effort to try to talk about the feeling of worry and maintain a good co-operation between parents and kindergarten teachers.

Keywords: worry, pedagogical partnership, early intervention, multi-professional co-operation, early childhood education, day care, qualitative research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	6
2 HUOLEN PUHEEKSI OTTAMINEN PÄIVÄHOIDOSSA	9
2.1. Kasvatuskumppanuus.....	10
2.2. Varhainen puuttuminen.....	13
2.3. Moniammatillisuus päivähoidossa.....	15
2.4. Aikaisemmat tutkimukset ja hankkeet	15
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	16
3.1. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä	16
3.2. Tutkimuksen metodologia	17
3.3. Tutkimusmenetelmä, aineiston kerääminen ja kohderyhmä	18
3.4. Aineiston analysointi	21
3.5. Luotettavuus	22
3.6. Eettisyys	24
4 LASTENTARHANOPETTAJIEN KOKEMUKSIA HUOLEN PUHEEKSI OTTAMISESTA	25
4.1. Huolta herättävät asiat lapsessa	25
4.2. Valmiudet ja koulutuksen tarve huolen puheeksi ottamisessa	25
4.3. Huolen puheeksi ottamiseen liittyviä tunteita	27
4.4. Myönteiset ja kielteiset kokemukset huolen puheeksi ottamisesta.....	28
4.5. Huolen puheeksi ottamisen tavat ja ajankohta.....	29
5 KASVATUSKUMPPANUUS HUOLEN PUHEEKSI OTTAMISESSA	32
5.1. Kasvatustehtävän jakaminen yhdessä vanhempien kanssa	32
5.2. Kasvatuskumppanuuden luominen ja ylläpitäminen	33
5.3. Varhainen puuttuminen kasvatuskumppanuudessa.....	36
6 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ HUOLEN PUHEEKSI OTTAMISESSA	37
6.1. Sisäinen moniammatillisuus.....	38
6.2. Ulkoinen moniammatillisuus ja sen kehittäminen.....	40
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	42
8 POHDINTA	48
LÄHTEET	54
LIITTEET	59

1 JOHDANTO

Mitä pitäisi tehdä, kun neljävuotias Matti saa raivon puuskia kesken leikkien ja kolmevuotias Maija ei vielä puhu? Nämä ovat tuttuja tilanteita, joita kohtaamme työssämme. Joskus tilanteet korjaantuvat itsestään, joskus poikkeava käyttäytyminen jatkuu päivästä toiseen. Silloin nousee huoli lapsen kasvusta, kehityksestä, oppimisesta ja hyvinvoinnista.

Kiinnostuimme huoli puheeksi -teemasta työkokemuksen kautta ja opiskelujemme edetessä. Huolen puheeksi ottaminen ei ole aina helppoa, ja tilanne voi herättää henkilökunnassa pelkoa, voimattomuutta tai kyvyttömyyttä kohdata lapsen ja perheen ongelmia. Tarvitaan taitoa ja rohkeutta ottaa vanhempien kanssa huoli puheeksi. Lapsen ongelmatilanteeseen on syytä tarttua varhaisessa vaiheessa, silloin kun mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja on vielä paljon käytettävissä. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta erityisen tuen tarpeessa olevien lasten vanhempien kanssa. Tavoitteena on tuoda esille niitä kokemuksia, tunteita ja haasteita, joita lastentarhanopettajat kokevat ottaessaan huolen puheeksi.

Tutkimuksessamme keskeisiä käsitteitä ovat kasvatuskumppanuus ja huolen puheeksi ottaminen. Kun kyseessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi, tärkeää on osata tukea perhettä lapsen kasvussa ja kehityksessä sekä luoda luottamuksellinen ja dialoginen suhde lapsen vanhempiin. Kasvatuskumppanuus helpottaa huolen puheeksi ottamista silloin, kun vanhempien ja hoitohenkilökunnan välille on syntynyt luottamuksellinen ja toista kunnioittava suhde. Kaskealan ja Kekkosen (2006, 45.) mukaan päivittäinen lapseen liittyvien asioiden jakaminen helpottaa huoli- ja ongelmatilanteiden esiin ottamista puolin ja toisin. Kasvattajan ja vanhemman luottamuksellinen vuorovaikutussuhde on aina lapsen parhaaksi.

Sosionomin kompetenssit, kuten hyvä vuorovaikutus- ja yhteistyösuhde sekä tuki ja ohjaus, ovat ammatillisen koulutuksen tuoma pohja huolen puheeksi ottamiselle ja kasvatuskumppanuuden luomiselle. Tuen tarpeen tunnistaminen vaatii sosionomilta (AMK) lastentarhanopettajana lapsen kehityksen ja tavallisempien kehityspoikkeamien tuntemista sekä lapsen tarpeiden mukaista erityiskasvatuksen menetelmätietoa. (Heinämäki 2004, 66.)

Nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa varhaiskasvattajalta odotetaan yhä laaja-alaisempaa osaamista, jossa korostuvat moniammatillisuus, tiimityö ja verkostoituminen. Erilaisten

koulutusten kautta hankittu erityinen osaaminen on rikkaus, joka tulisi hyödyntää päivähoidossa. Varhaiskasvatukseen suuntaavien sosionomien (AMK) osaamiseen kuuluvat vanhempien ja perheiden kohtaamisen sekä ohjaamisen ja tukemisen taidot. Osa sosionomin (AMK) osaamista ovat erityiskasvatuksen tietotaito, perheiden kanssa tehtävän työn asiantuntijuus, laaja sosiaalipalvelujärjestelmän tuntemus, palveluohjauksen ja moniammatillisen yhteistyön osaaminen. Moniammatillisen yhteistyön erityisosaamiseksi nähdään tiimi- ja verkostotyö. (Happo 2008, 99–100, 104.)

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista (Happo 2008, 101.). Varhaiskasvatukseen tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta, jotta yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.). Varhaiskasvatuksen pääasiallisina toimintaympäristöinä ovat koti, päivähoito eri muotoineen ja erilaiset kolmannen sektorin tarjoamat palvelumuodot (Happo 2008, 101.). Laki lasten päivähoidosta (36/1973) muodostaa nykyisen päiväkotitoiminnan keskeisen perustan ja määrittää osaltaan sitä, minkälaista työtä päiväkodissa odotetaan tehtävän (Karila & Nummenmaa 2001, 14.) Varhaiskasvatusta ohjaavat lisäksi varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä kunnan varhaiskasvatuksen erilaiset linjaukset ja strategiat (Varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 9.).

Päivähoidon perustehtävä määrittyy kolmen ydintehtävän, lasten hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kautta. Päivähoidossa tehdään myös yhteistyötä lasten vanhempien sekä laaja-alaista verkostotyötä eri asiantuntijatoimijoiden kanssa. Tällaisia toimijoita ovat esimerkiksi neuvola, puhe- ja toimintaterapia, sairaala, lastensuojelu ja koulu. (Koivunen 2009, 11; Happo 2008, 99, 101.)

Kun varhaiskasvattajalla nousee huoli lapsesta, tulee asia ottaa puheeksi vanhempien kanssa. Tätä vaihetta kutsutaan huolen puheeksi oton vaiheeksi, ja tästä alkaa lapsen kehityksen tukemiseen tähtäävä prosessi. Silloin puhutaan varhaisesta puuttumisesta, varhaisesta tuesta ja huolesta. (Koivunen 2009, 160.) Varhainen puuttuminen lapsen oireisiin ja ongelmiin on usein tehokkaampaa ja järkevämpää kuin jäädä odottamaan, että asia korjaantuisi itsestään. Kun lapsilla on kouluikässä vaikeuksia, ilmenevät niistä usein ensimerkit päivähoidossa. On tarpeen

tehostaa kykyä ongelmien ratkaisuun ja niiden ennaltaehkäisyyn jo lapsen varhaisvuosina.
(Heinämäki & Kahiluoto 2005, 3.)

2 HUOLEN PUHEEKSI OTTAMINEN PÄIVÄHOIDOSSA

Huolestumista voidaan pitää normaalina ilmiönä elämässä, mutta milloin huoli ylittää normaalin rajat ja muuttuu kohtuuttomaksi? Päivähoidossa pienet, jopa satunnaiset asiat saattavat huolestuttaa. Huoli voi olla varhaiskasvattajan huolta lapsesta, hänen kehityksestä ja kasvusta. Huolen koukerot ulottuvat pitkälle, eikä niitä ole aina helppo tavoittaa. Jokaisella on omat tapansa ja strategiansa kohdata huolet. Ihmiset reagoivat ja huolestuvat asioista eri tavoin, ja huolen herääminen ja sen kohtuullistaminen on aina paikallaan. Oma huolta olisi syytä ja tulisikin verrata sekä arvioida aina suhteessa omiin kokemuksiin ja olemassa oleviin tilanteisiin. (Huhtanen 2007, 24.)

Huolta on olemassa monenlaista ja monentasoista, esimerkiksi pitkäaikaista, lyhytaikaista, liittyen sairauksiin tai perheen ja vanhempien tilanteeseen. Tutkimuksessamme huoli tarkoittaa nimenomaan lapsen erityisen tuen tarvetta ja siihen liittyvää huolta ja problematiikkaa. Huoli on pidempiaikaisen havainnoinnin ja pohdinnan aikaansaannosta ei yksittäistä, päivittäistä tai arjen pieniin asioihin liittyvää huolta.

Lapsen tuen tarpeiden havaitseminen, arviointi ja puheeksi ottaminen ovat varhaiskasvatuksen ammattilaisen työhön liittyviä prosesseja. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee mahdollisimman varhain jakaa havaintonsa vanhempien kanssa siten, että vanhemmat voivat tuoda esille mahdolliset omat huolensa ja havaintonsa. (Heinämäki 2004, 57–58.) Puheeksi ottamisen avulla varhaiskasvattajan ja vanhempien kokonaiskuva lapsesta lisääntyy. Varhaiskasvattajan konkreettiset havainnot auttavat vanhempia muodostamaan oman käsityksensä lapsen tilanteesta. (Taajamo 2006, 246.)

Jokaisen lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen etenee omia polkujaan. Varhaiskasvattajan tulee tunnistaa yksilölliset kehityspolut ja havaita mahdolliset tuen tarpeet. Mitä aikaisemmin huomio kohdistetaan lapsen tarpeisiin ja muutetaan toimintaa niiden suuntaisesti, sitä parempi ennuste lapsen oppimiselle ja kehitykselle on. Lapsen erityisen tuen tunnistamiseen liittyy varhaiskasvattajan lapsikohtainen ja yleinen tieto sekä osaaminen. (Pihlaja 2001, 21.) Varhaiskasvattajan on erotettava, mitkä tilanteet edellyttävät puuttumista tai ovat lapsen kehitykseen luonnostaan kuuluvia kehityshaasteita, jotka eivät edellytä puuttumista (Heinämäki 2005, 10.).

Lapseen liittyvän huolen kohtaa ensimmäisenä lapsiryhmän ohjaajat, jotka tekevät ensisijaiset havainnot. Huolen heräämisen jälkeen ryhdytään havainnoimaan, esimerkiksi seuraamalla lapsen leikkiä. Havainnoinnin kautta seulotaan ja pohditaan huolta herättäviä asioita. Lapsen tilanteen arviointi ja havaintojen suhteuttaminen jo olemassa olevaan tietoon hänestä auttaa määrittämään nykytilannetta ja huolen astetta. (Huhtanen 2004b, 70; Strömmer 2005, 46.)

Huoli otetaan puheeksi työyhteisössä, joka nähdään moniammatillisena tiiminä. Työyhteisössä arvioidaan yhdessä ja keskustellaan huolen heräämisestä sekä saadaan sitä kautta tukea omille havainnoille ja huolelle. Erityisen tuen tarpeen määrittäminen ja huolenaiheet edellyttävät kuitenkin ulkopuolista moniammatillista asiantuntemusta. (Huhtanen 2004b, 70, 99.) Tarvittaessa varhaiskasvattaja ja vanhemmat voivat pyytää muita alan ammattilaisia tuekseen (Taajamo 2006, 246.). Asiantuntijoina voivat olla esimerkiksi kiertävä erityislastentarhanopettaja tai neuvola. (Huhtanen 2004b, 70.)

Päivähoidossa kohdataan erilaisia tilanteita päivittäin, eikä koskaan tiedetä, mitä päivä tuo tullessaan. Ongelmallisten ja vaikeiden tilanteiden kohtaamisessa muun henkilökunnan antama tuki on tärkeää. Henkilökunnasta ketään ei tule jättää yksin lasta koskevien vaikeiden asioiden kanssa. Lapsen tilanteesta riippuu, miten asiaa tulee lähestyä ja miten toimia. Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja siihen tarttuminen ovat prosesseja, jotka vaativat aikaa, valmistautumista ja henkisiä voimavaroja. Työyhteisössä tulee ottaa huomioon, että jokainen tällainen prosessi ei suju muun työn ohessa ja siksi työtehtäviä tulee järjestellä uudelleen ja henkilökunnalta tarvitaan joustavuutta sekä sopeutumista. Työyhteisö voi olla kantava voima erilaisissa vaikeissa ja ongelmallisissa tilanteissa. Yhteistyökykyinen ja avoin ilmapiiiri kannustaa, rohkaisee ja tukee jokaista työntekijää. (Huhtanen 2004b, 98–99.)

2.1. Kasvatuskumppanuus

"Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä." (Laki lasten päivähoidosta.1973/36 2a §. Haettu 25.08.2010.)

Kasvatuskumppanuus on varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien välistä keskinäistä ja vastavuoroista vuorovaikutusta, mitä ohjaa kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogisuuden periaatteet. Kasvatuskumppanuuteen sitoutuva varhaiskasvattaja luo suhdettaan

perheisiin tavalla, jossa reflektiivinen, lapsen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen eri puolia pohtiva sekä molempien osapuolten ymmärrystä hyödyntävä työtapa tulee mahdolliseksi. Kumppanuussuhde syntyy varhaiskasvattajan tietoisien toiminnan tuloksena ja syvenee vähitellen varhaiskasvattajan ja vanhempien välisessä dialogisessa vuorovaikutuksessa. (Kaskeala & Kekkonen 2006, 5; Koistinen 2005, 141.)

Vanhemmat ovat ensisijaisia lapsensa asiantuntijoita ja kasvattajia, mutta päivähoidon henkilöstöllä on koulutuksen antama ammatillinen tieto ja osaaminen. Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja päivähoidon henkilöstön kasvatustehtävän jakamista. Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman varhain lapsen erityisen tuen tarve ja luoda yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa toimintastrategia lapsen tukemiseksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32; Kaskeala & Kekkonen 2006, 17; ks. Heinämäki 2004, 29.)

Kasvatuskumppanuudessa varhaiskasvattajien ja vanhempien jatkuva vuoropuhelu mahdollistaa puheeksi ottamisen lapsen erityisen tuen tarpeesta. Tavoitteena on jo päivähoitosuhteen alussa luoda riittävän hyvä luottamus vanhempien kanssa. Erityisesti luottamusta tarvitaan ristiriitatilanteiden varalle, joissa varhaiskasvattajan havainnot lapsen tilanteesta ovat ristiriidassa vanhempien käsitysten kanssa. (Kaskeala & Kekkonen 2006, 21.) Haasteena yhteistyölle on esimerkiksi se, että vanhemmat eivät koe lapsensa tarvitsevan erityistä tukea.

Kasvatuskumppanuuden vastavuoroisen luonteen vuoksi on kysyttävä myös sitä, millä tavoin vanhemmat ovat valmiita kumppanuuteen. Kasvatuskumppanuus asettaa haasteita vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten vuorovaikutussuhteelle ja kasvatuskumppanuudelle. Vanhemmat ja ammattilaiset ovat aina yksilöitä eivätkä vain oman ryhmänsä edustajia. Vuorovaikutustilanteissa yksilöhistorialliset kokemukset ovat läsnä ja näkemys siitä, keitä pidetään hyvinä vanhempina tai varhaiskasvattajina, johtuu osaksi omista arvostuksistamme ja kokemuksistamme. (Karila 2006, 94–95.)

Kasvatuskumppanuuden rakentaminen alkaa perheiden tutustumisesta ja kohtaamisesta. Mitä enemmän tähän vaiheeseen suunnataan voimavaroja, sitä vahvemaksi kasvatuskumppanuus kasvaa. Tutustumisen johdosta perheet alkavat verkostoitua. Verkostoitumisen pohjalta on mahdollisuus käynnistää pitkäjänteisempää kasvatusyhteistyötä eli kasvatuskumppanuutta. Vanhempien osallisuutta ja yhteistyötä vahvistavia rakenteita tukemalla on

kasvatuskumppanuutta helpompi jakaa ja kehittää päiväkodissa. Yhteisöllisiä voimavaroja ja toimintatapoja löytyy yhteistyön organisoitumisen avulla ja kasvatuskumppanuus saa tavoitteellisemman luonteen. Tämä helpottaa asioihin tarttumista ja keskustelemista vanhempien ja henkilökunnan välillä. (Koistinen 2005, 141–142.)

Varhaiskasvattajien toimintaa kasvatuskumppanuudessa ohjaavat käsitykset ja tulkinnat vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Koska kasvatuskumppanuudessa korostetaan vastavuoroisuutta, asetetaan siinä varhaiskasvattajille suurempia odotuksia. Varhaiskasvattajat luovat kasvatuskumppanuudelle otolliset puitteet, ja heiltä odotetaan myös omien ajattelutapojensa kriittistä arviointia. Vanhemmilla on omat käsityksensä vuorovaikutuksesta varhaiskasvattajien kanssa. Käsitykset heijastuvat muun muassa siihen, millaisia odotuksia vanhemmilla on ja millaiseksi he ymmärtävät oman osallisuutensa vuorovaikutuksessa ja kasvatuskumppanuudessa. Vanhempien tulkinnat kasvatuskumppanuudesta vaihtelevat ja eroavat erityisesti siinä, millä intensiteetillä vanhemmat ovat valmiita kasvatuskumppanuutta rakentamaan päivähoiton henkilöstön kanssa. (Karila 2006, 96.)

Kasvatuskumppanuus liittyy vahvasti lapsen erityisen tuen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Kun päivähoiton henkilöstö ja vanhemmat yhdessä tarkastelevat ja arvioivat havaintojaan lapsesta ilman pyrkimystä diagnosointiin, ovat molempien havainnot kokonaiskuvan saamiseksi merkityksellisiä. (Heinämäki 2004, 30–31.) Kaskealan ja Kekkosen (2006, 47.) mukaan tilanteissa, joissa lapsi tarvitsee erityistä tukea, on varhaiskasvattajan haasteena toimia tavalla, joka ylläpitää ja vahvistaa vanhempien luottamusta henkilöstön havaintoihin ja kykyyn auttaa lasta. Ongelmatilanteiden hoidossa varhaiskasvattajien tapa käyttää erilaisia kysymyksiä voi olla merkitystä sille, miten luottamus vanhempien ja päivähoiton välille rakentuu ja miten se yhteistyö eri vaiheissa kestää.

Kasvatuskumppanuuden yhtenä merkittävänä tavoitteena on varhainen puuttuminen, jolla tarkoitetaan mahdollisen erityisen tuen tarpeen tunnistamista lapsella mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhaisessa puuttumisessa on tärkeää luoda luottamuksellinen ja avoin yhteistyö vanhempien kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32.)

2.2. Varhainen puuttuminen

Päivähoidossa kaikki lapset ovat erilaisia ja jokaisella heistä on omat tarpeensa. Niihin pyritään vastaamaan kasvatuksen, opetuksen ja hoidon keinoin. On kuitenkin lapsia, joiden käyttäytymisen, kasvun ja kehityksen turvaaminen edellyttää erityistä tukea. Aina erityisen tuen tarvetta ei kuitenkaan tunnisteta, vaan ajatellaan vaikeuksien liittyvän lapsen normaaliin kehitykseen sekä odotetaan erityisen tuen tarpeen katoavan ajan kuluessa. Monesti myöhemmin ihmetellään sitä, miksi lapsen ongelmiin ei ole ajoissa puututtu. (Huhtanen 2004b, 9.)

Huhtanen (2004b, 45) mukaan varhaisella puuttumisella on kaksi ulottuvuutta. Sillä pyritään ongelmien ennalta ehkäisyyn ja korjaavaan toimintaan. Päivähoidolla on nämä kaksi tehtävää. Päivähoitojärjestelmä turvaa lapselle hoidon, kasvatuksen ja opetuksen sekä vanhemmille mahdollisuuden työhön. Päivähoito toimii myös ennalta ehkäisevänä instituutiona. Erityisen tuen tarpeen havaitseminen ja siihen puuttuminen on korjaavaa toimintaa, ja se tapahtuu päivähoitossa esimerkiksi olosuhteita muuttamalla, ohjauksella ja kuntoutuksella.

Shonkoffin ja Meiselsin (2000) mukaan ECI (early childhood intervention) koostuu monialaisista lasta ja perhettä tukevista palveluista. Pää tavoitteena on edistää lapsen terveyttä ja hyvinvointia, tukea kehittyviä kykyjä, minimoida kehityksen viivästymistä, hoitaa ilmenneitä tai kehittyviä vammoja sekä estää toimintakyvyn heikkenemistä. (Erityinen tuki varhaislapsuudessa. Haettu 13.10.2010.)

Päivähoidossa varhainen puuttuminen tarkoittaa sitä, että kun lapsella havaitaan erityisen tuen tarve, ryhdytään heti toimenpiteisiin. Silloin varhaiskasvattaja ottaa käyttöön kehitystä tukevan pedagogiikan, muokkaa lapsen tarpeiden mukaan kasvu- ja toimintaympäristöä sekä turvaa lapselle tarvittavat tukitoimet. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Silvén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 249.) Lapsen varhaisen tukemisen kannalta on keskeistä, että varhaiskasvatuksen henkilöstö tunnistaa lapsen tuen tarpeen arjen tilanteissa. Näiden tilanteiden ja tuen tarpeiden tunnistaminen selventää sitä, millaista tukea lapsi arkensa ja toimintansa helpottamiseksi tarvitsee. (Heinämäki 2005, 11.)

Vanhempien on joskus vaikea hyväksyä huolta herättävää palautetta lapsesta. Tällainen palaute saattaa vaikeuttaa vanhempien ja päivähoiton yhteistyötä. Silloin kun vanhempien mielestä ei ole tarpeellista puuttua huoleen lapsesta, on syytä korostaa lapsilähtöistä näkökulmaa. Vanhemmille

on selvittettävä, että ajoissa aloitettu korjaava toiminta on tuloksellisempaa kuin myöhemmät interventiot. (Huhtanen 2004b, 38.)

Parhaimmillaan varhainen puuttuminen on varhaista avointa yhteistoimintaa. Siihen kuuluu avoin keskustelu ja erilaisten ratkaisujen löytäminen yhdessä vanhempien kanssa. Ideana on, että varhaiskasvattaja puuttuu omaan huoleensa ja pyytää vanhemmilta apua oman huolensa vähentämiseksi. Vanhemmilla voi olla lapsesta sellaista tietoa, joka huoventaa työntekijän huolen. Välttämättä huoli ei johda toimenpiteeseen, eikä kaikkea huolta voi edes diagnosoida. Vaikeiden asioiden ja huolen puheeksi ottamisessa täytyy miettiä, miten ja milloin puhua, jotta yhteistyö voisi jatkua. (Peltonen 2009, 28.)

Keskeinen työväline varhaisessa puuttumisessa on yksilön kokemus subjektiivinen huoli lapsesta. Subjektiivinen huoli perustuu siihen ainutlaatuihin kontaktitietoon ja kokemukseen, joka kullakin varhaiskasvattajalla on lapsesta. (Varpu. Lapselle tukea ajoissa. Haettu 19.10.2009.) Huolen puheeksi ottamisessa keskeistä on juuri omaan huoleen tarttuminen (Eriksson & Arnkil 2005, 7.). Varhainen puuttuminen on monitasoinen ilmiö, jossa tulee huomioida lapsen elämänpiiri ja ympäristö kokonaisuutena. Ympäristöllä on tärkeä merkitys erityisen tuen tarpeen osa-alueella. Lapsen elinympäristön muodostavat koti ja päivähoito, jossa toimijoiden vuorovaikutus ja toiminta vaikuttavat lapsen hyvinvointiin. (Huhtanen 2004a, 192.) Lapsen erityisen tuen tarvetta arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota hänen mahdollisuuksiinsa toimia erilaisissa ympäristöissä, kasvatuksellisisissa tilanteissa sekä kehityksen eri vaiheissa (Heinämäki 2005, 11.).

Varhaista puuttumista ohjaavat eettiset toimintaperiaatteet. Heräävään huoleen on puututtava mahdollisimman varhain, eikä omaa vastuuta tule siirtää toisille. Vastuu varhaisesta puuttumisesta on sillä, jolla huoli herää. Jokaisella on velvollisuus ottaa huoli puheeksi kunnioittavasti, jotta yhteistyö vanhempien kanssa säilyisi. Varhaisessa puuttumisessa toimitaan yhteistyössä läheisverkostojen kanssa ja tuetaan osallisuutta. Yhteistyö varhaisessa puuttumisessa edellyttää vuoropuhelua ja avoimuutta. On tärkeää vaalia mahdollisuuksia jatkaa vuoropuhelua ja yhteistyötä huolenaiheiden selvittämiseksi ja hälventämiseksi. Ketään ei jätetä yksin ja oma vastuu yhteistyön jatkumisesta tulee kantaa. (Peltonen 2009, 30.)

2.3. Moniammatillisuus päivähoidossa

Kun puhutaan moniammatillisuudesta päiväkodissa (ks. Luku 6), voidaan se jakaa sisäiseen ja ulkoiseen moniammatillisuuteen. Sisäisellä moniammatillisuudella tarkoitetaan päiväkodin eri ammattiryhmien yhteistä, jaettua ammatillista toimintaa päiväkodissa. Nykypäivänä päiväkotiyhteisössä työskentelee henkilöitä, joilla on erilainen koulutustausta (lastentarhanopettajia, sosionomeja (AMK) ja lähihoitajia), joiden ammatillisuus ja asiantuntijuus ovat varhaiskasvatuksen näkökulmasta eri tavoin painottunutta. Ulkoisella moniammatillisuudella tarkoitetaan päiväkodin yhteistyötä muiden ammattilaisten kanssa, jotka työskentelevät samojen perheiden ja lasten kanssa. Ulkoinen moniammatillisuus on verkostoissa toimimista. (Karila & Nummenmaa 2001, 40–42; Määttä & Rantala 2010, 160.)

2.4. Aikaisemmat tutkimukset ja hankkeet

Jan Nummelinin (2010) on tehnyt opinnäytetyön lastentarhanopettajien kokemuksista huoli puheeksi- työmenetelmän käytöstä. Anna-Maria Kilpiö (2008) on tutkinut pro gradu - tutkielmassaan lastentarhanopettajien käsityksiä varhaisesta tuesta päiväkotikasvatuksessa. Tutkimuksissa keskeiseksi ja vahvaksi näkemykseksi nousi dialogisuus, yhteistyö vanhempien sekä moniammatillisen tiimin kanssa. Vanhemmuuden huomioiminen ja varhainen puuttuminen ovat keskeinen osa päiväkodin kasvatustyötä. Huolesta puhuminen on vaikeampaa heti kun joku näistä keskeistä elementeistä ei toimi tai puuttuu kokonaan.

Nina Siivosen ja Ulla Vuorisen (2009) tekemässä Huoli puheeksi Hyvinkäällä -opinnäytetyössä tutkittiin Huoli puheeksi -koulutuksen tuomaa hyötyä varhaiskasvatushenkilöstön arjen työhön. 69% vastanneista koki koulutuksesta olleen hyötyä joko paljon tai kohtalaisesti. Useimmille koulutus oli tuonut varmuutta ja rohkeutta ottaa huoli puheeksi vanhempien kanssa. Haastateltavat kokivat huoli puheeksi otto tilanteiden helpottuneen päivä päivältä, kun asioita joutui työstämään. Koulutuksen osallistumisen jälkeen tiimin sisällä keskusteltiin asioista herkemmin ja asiat otettiin välittömästi puheeksi vanhempien kanssa. Mielenkiintoinen tutkimustulos oli myös se, että kukaan haastateltavista ei koulutuksen jälkeen arvioinut huolen puheeksi ottamisen taitoaan huonoksi. Sen sijaan jopa 90% kasvattajista arvioi taitonsa hyväksi tai erinomaiseksi, mikä osoittaa Huoli puheeksi -koulutuksen tarpeelliseksi ja tulokselliseksi.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä

Tutkimuksemme tarkoituksena on kuvailla lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta erityisen tuen tarpeessa olevien lasten vanhempien kanssa. Tavoitteena on löytää niitä keinoja ja työskentelytapoja, joilla huolen puheeksi ottamista voidaan helpottaa. Kun huolen puheeksi ottaminen on luonteva osa varhaiskasvattajan työtä, mahdollistuu myös lapsen ja perheiden varhainen tukeminen ja oikea-aikainen palveluihin ohjaaminen.

Tutkimuksessamme ammatillisena tavoitteena on lisätä tietoa, saada ammatillisia työkaluja ja käytännön neuvoja huolen puheeksi ottamiseen. Ammatilliset tavoitteemme nousevat myös sosionomin (AMK) ydinosaamisen kautta. Tiimityö ja moniammatillinen yhteistyö nähdään keskeisenä ja tärkeänä osana nykyistä laadukasta varhaiskasvatusta. Tavoitteenamme on saada näkemyksiä niin moniammatillisessa tiimissä kuin päivähoidon työyhteisön jäsenenä työskentelemiseen. Samalla voimme kehittää omaa ammatillisuuttamme ja asiakastyön osaamista. Tutkimustamme on mahdollista käyttää esimerkiksi varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Tutkimuksemme tuloksia voidaan soveltaen hyödyntää päivähoidossa ja muuallakin sosiaali- ja terveysalan kentällä.

Tutkimustehtävänämme on: Millaisia kokemuksia lastentarhanopettajilla on lapsen erityisen tuen tarpeen puheeksi ottamisesta vanhempien kanssa?

Tutkimustehtävän rajasimme huolen puheeksi ottamisen ja sitä mahdollisesti seuraavien toimintastrategioiden välille. Huoli teema on laaja ja siihen liittyy useita eri vaiheita. Puheeksi ottaminen on ensiaskel erityistuen tarpeeseen vastaamiseen. Tutkimustehtävän näkökulman valintaa ohjasi se, että huolen puheeksi ottaminen on alku prosessin myönteiselle jatkumiselle. Rajasimme tutkimustehtävän yhteen, sillä kokemus-sana sisältää itsessään jo hyvin laajan kirjon eri teemoja: esimerkiksi haasteet, tunteet ja käytännöt.

3.2. Tutkimuksen metodologia

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tapaustutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja ilmiötä tutkitaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tulokseksi saadaan vain ehdollisia selityksiä johonkin aikaan ja paikkaan rajoittuen. Siksi tarkoituksena on löytää ja paljastaa tosiasioita eikä todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 161.) Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä ilmiön yleistettävyyteen, eikä se tutkimuksen kannalta ole tarkoitus. Laadullisen tutkimuksen tarkoitus on ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen ja mielekkään tulkinnan antaminen, eli tutkimuksella pyritään ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. (Kananen 2008, 24.)

Tapaustutkimuksessa tutkitaan yksittäisiä tapauksia, ilmiöitä. Tapaus voi esimerkiksi olla yksilö, pieni joukko toisiinsa suhteessa olevia tapauksia tai ilmiö. (Metsämuuronen 2000, 16–17; Hirsjärvi ym. 2004, 125.) Tutkimuksessamme tutkittavana tapauksena ovat lastentarhanopettajien kokemukset huolen puheeksi ottamisesta. Tapaustutkimuksella voidaan koota monipuolisesti tietoa tutkittavasta tapauksesta ja ymmärtää ilmiötä syvällisemmin yleistettävyyden sijaan (Metsämuuronen 2000, 17–18.). Tapaustutkimuksella saadaan yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa tapauksesta (Hirsjärvi ym. 2004, 125.).

Tutkimusta lähestymme fenomenologis-hermeneuttisesta näkökulmasta, joka kuuluu kvalitatiiviseen tutkimusperinteeseen. Hermeneutiikalla tarkoitetaan teoriaa ymmärtämisestä ja tulkinnasta kohdistuen ihmisten väliseen kommunikaatioon, jolloin tulkinnan kohteena ovat ilmaisut. Ilmaisujen tulkitsemiseen liittyy merkityksiä ja niiden luomista. Merkityksiä voidaan lähestyä vain ymmärtämällä ja tulkitsemalla. Esimerkiksi haastateltava pukee sanoiksi kokemuksensa lastentarhanopettajana olemisesta, ja tutkija pyrkii löytämään haastateltavan ilmaisusta mahdollisimman oikean tulkinnan. (Laine 2001, 29.)

Kokemuksellisuus on ihmisen maailmansuhteen perusmuoto ja ihmisen suhde maailmaan on intentionaalinen eli kaikki merkitsee meille jotakin. Todellisuudessa jokaisen havainnon kohde näyttäytyy esimerkiksi havaitsijan pyrkimysten, kiinnostusten tai uskomusten valossa. Kun ihminen tekee jotakin, voimme ymmärtää hänen toimintansa tarkoituksen kysymällä, millaisten merkitysten pohjalta hän toimii. (Laine 2001, 27.) Kun ihminen tulee ihmistieteissä tutkimuksen kohteeksi, joutuu tutkija kysymään itseltään, miten ihminen on olemassa ja millaisista olemisen perusmuodoista ihminen on todellistunut. Holistiset ihmiskäsitykset perustelevat ihmisen

olemassaoloa kokonaisvaltaisesti kolmen perusmuodon kautta; kehollisuus, tajunnallisuus ja situationaalisuus. (Rauhala 2005, 20, 28, 31–32.)

Ihmiseen kuuluu kehollisuus, joka on orgaanisen elämän kokonaisuuden muodostava olemispuoli. Kehollisuudella tarkoitetaan ihmisen biologista ja fyysistä olemusta. Tajunnallisuus käsitetään inhimillisen kokemisen kokonaisuudeksi, mistä käytetään myös käsitteitä psyyke ja psyykkinen olemus. Situationaalisuus muodostuu ihmisen kietoutumisesta todellisuuteen oman elämäntilanteensa kautta. Situaatio on kaikkea sitä, mihin ihminen on suhteessa; esimerkiksi kulttuuri, yhteiskunta, ihmissuhteet tai työpaikka. (Rauhala 2005, 33–34, 36, 38, 42–43.)

Tajunnallisuuden kautta voidaan ymmärtää kehollisuutta ihmisessä. Orgaaninen tapahtuma ihmisessä voidaan käsitteellistää tajunnallisuuden kautta. Situationaalisuuteen kuuluvien komponenttien avulla ihminen voi määrittää, mitä hän tajunnassaan ja kehon prosesseissaan on. Situationaalisuus näyttäytyy tajunnallisessa kokemuksessa ja kehon orgaanisissa prosesseissa. (Rauhala 2005, 42–43, 49.)

3.3. Tutkimusmenetelmä, aineiston kerääminen ja kohderyhmä

Tutkimusluvan koululta ja ohjaavilta opettajilta (liite 1) saimme helmikuussa 2010. Luvan saatuamme otimme yhteyttä sähköpostitse pohjoissuomalaisen kunnan päivähoitojohtajaan. Kävimme keskustelemassa tutkimuksen sisällöstä ja siihen liittyvistä käytännön asioista päivähoitojohtajan luona. Hän antoi täyden tukensa tutkimukselle. Luvan kunnan puolesta (liite 2) tutkimukselle myönsi kunnan palvelupäällikkö helmikuussa 2010. Sen jälkeen aloimme kartoittamaan ketkä vastaisivat kriteerejä, joita olimme haastateltaville asettaneet.

Laadulliseen tutkimukseen valitaan tarkasti rajattu kohderyhmä. Jokainen tapaus on ainutlaatuinen, ja aineisto tulee käsitellä sen mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155.) On tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon ja heillä on kokemusta asiasta. Osallistujien valinta ei tule olla satunnaista vaan harkittua ja tutkimuksen tarkoitukseen sopivaa. (Tuomi & Sarajärvi 2001, 88.)

Valitsimme haastateltavat huolella käyttäen harkinnanvaraista otantaa. Harkinnanvaraisessa otannassa haastateltavat valitaan tutkijan asettamien kriteerien perusteella (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006. Haettu 3.11.2009; Tuomi & Sarajärvi 2002, 88.). Kriteerimme oli, että

haastateltavat ovat työskennelleet mahdollisimman erilaisissa lapsiryhmissä eri-ikäisten lasten kanssa ja heillä oli useiden vuosien työkokemus sekä heillä oli kokemusta huolen puheeksi ottamisesta.

Ennen varsinaisten haastatteluiden toteuttamista esitestasimme teemahaastattelurungon kolmella erityislastentarhanopettajalla. Esitestauksen jälkeen muutimme kysymysasetteluja, poistimme päällekkäisiä kysymyksiä ja kysymysten järjestystä erityislastentarhanopettajien ehdotusten mukaisesti.

Lähestyimme neljää haastateltavaa sähköpostitse lähettämällä heille saatekirjeen (liite 3). Yksi heistä ei vastannut sähköpostiin, joten hänen tilalle valittiin toinen lastentarhanopettaja. Kun saimme haastateltavilta suostumuksen haastateltaviksi, kävimme kirjeenvaihtoa sähköpostitse ja sovimme haastattelujen ajankohdasta. Samalla annoimme heille lisää informaatiota tutkimuksesta.

Tutkimusaineiston keräsimme teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelu tarjoaa riittävän väljyyden, mutta toisaalta antaa mahdollisuuden käyttää rajaamismahdollisuuksia. Teemahaastattelussa on ennakkoon määritellyt aihealueet eli teemat ja ennakkovalmisteluilla valmistaudutaan koko ilmiön osa-alueiden mukaantuloon. Teemahaastattelussa tutkijan näkökulma jää taka-alalle, tutkittavien ääni tulee kuuluviin, haastateltavien tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. (Kananen 2008, 73–74; Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

Haastatteluissa apuna käytimme teemahaastattelurunkoa (liite 4), joka koostui kolmesta teemasta. Teemat nousivat opinnäytetyömme viitekehyksestä. Haastatteluiden aluksi kartoitimme haasteltavien taustatiedot, iän, koulutustaustan, työkokemuksen ja nykyisen ryhmän, jossa työskentelee. Haastattelujen teemat olivat huolen puheeksi ottaminen, kasvatuskumppanuus sekä työyhteisöltä ja muualta saatava tuki. Eri teemojen alle kokosimme apukysymyksiä, joilla ohjasimme haastattelua. Tällä varmistimme, että saimme esiin tutkimuksen kannalta tärkeää ja olennaista tietoa. Teemahaastattelun runko toimi hyvin haastatteluissa, ja totesimme, että haastattelujen sujumisen kannalta apukysymykset olivat tarpeellisia. Haastateltavat saivat saatekirjeen mukana teemat, joihin he saivat tutustua etukäteen.

Haastattelut suoritimme maaliskuussa 2010 pohjoissuomalaisen kunnan kokoustiloissa. Näin varmistimme sen, että jokainen haastatettava pystyi osallistumaan tutkimukseen tulematta tunnistetuksi. Se antoi myös haastatettavalle mahdollisuuden keskittyä olennaiseen kun emme olleet lastentarhanopettajien omissa työtiloissa. Haastattelut suoritettiin lastentarhanopettajien työpäivän aikana. Saimme haastateltavilta luvan nauhoittaa haastattelut. Haastattelut kestivät 25 minuutista 70 minuuttiin. Nauhoitettua aineistoa kertyi yhteensä kolme tuntia ja 18 minuuttia.

Osallistuimme molemmat jokaiseen haastatteluun. Molemmat meistä toivat oman vivahteen haastatteluihin, joten vuorottelimme päähaastattelijan ja apuhaastattelijan rooleja. Näin saimme kokemusta molemmista rooleista ja erilaiset haastattelutyylit rikastuttivat aineiston keruuta. Valmistauduimme haastattelutilanteisiin huolellisesti. Menimme hyvissä ajoin kunnantalolle valmistelemaan tilan, jossa suoritimme haastattelut. Kävimme kertaalleen läpi haastattelurungon ja sovimme päähaastattelijasta. Huolellinen valmistautuminen helpotti keskittymään oleelliseen ja itse haastattelutilanteeseen.

Haastattelutilanteet olivat luontevaa keskustelua ja tunnelma oli avoin sekä luottamuksellinen. Haastattelut olivat myös siksi antoisia, koska puhuimme haastateltavien kanssa "samaa kieltä", koska varhaiskasvatuksen käsitteistö oli meille tuttua opiskelujen ja työn kautta. Haastattelujen edetessä huomasimme haastatteluiden olevan sujuvampia ja osasimme tehdä myös tarkentavia kysymyksiä. Näin saimme paljon monipuolista ja hyödyllistä tietoa tutkimustamme varten. Yhden haastattelun jouduimme hetkellisesti keskeyttämään oven käymiseen, mutta sillä ei ollut merkitystä haastattelun lopulliseen onnistumiseen. Lopuksi annoimme haastateltaville mahdollisuuden lisätä, korjata tai koota ajatuksiaan käsiteltävistä teemoista. Haastattelujen päätteeksi muistutimme vielä, että nauhoitukset jäivät vain meidän käyttöön ja tuhoamme ne raportin valmistuttua.

Aloitimme litteroinnin heti haastattelujen jälkeen, jotta haastattelutilanne olisi tuoreessa muistissa. Olimme molemmat litteroimassa aineistoa, minkä aikana keskustelimme aineistosta ja teimme huomioita haastattelujen sisällöstä. Litteroimme aineiston sanatarkasti tietokoneelle. Tekstiä syntyi runsaasti, sillä useimmat haastateltavat puhuivat aiheesta paljon ja antoivat runsaasti esimerkkejä. Litteroitua tekstiä tuli n. 70 sivua. Litterointiin käytimme aikaa 21 tuntia 50 minuuttia. Tiivistimme saatua aineistoa poistamalla tutkimukselle ja tutkimustehtävälle epäolennaiset asiat litteroidusta aineistosta muodostaen varsinaisen aineiston, josta analysointi aloitettiin.

3.4. Aineiston analysointi

Aloitimme aineiston analysoinnin lukemalla litteroitua aineistoa useampaan kertaan. Näin saimme pohjaa analysointia varten ja hyvän yleiskuvan aineistosta.

Aineiston analyysin toteutimme teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Teoriaohjaavassa analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto ohjaa analyysia. Sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda sanallinen ja selkeä kuva tutkittavasta ilmiöstä. Aineisto järjestetään tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Sisällönanalyysissä aineisto hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudelleen loogiseksi kokonaisuudeksi. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä, minkä avulla saadaan vastaus tutkimustehtävään. Analyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään kerätystä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97, 108, 112–113.)

Teoriaohjaava sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi, johon kuuluu aineiston redusointi, klusterointi ja abstrahointi. Aineiston redusoinnissa eli pelkistämisessä saadusta aineistosta jätetään pois opinnäytetyölle epäolennaiset asiat. Aineiston pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä, jonka mukaan aineistosta pelkistetään tutkimustehtävälle olennaiset ilmaukset. Aineiston klusteroinnissa eli ryhmittelyssä pelkistetystä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroja kuvaavia käsitteitä. Samaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi, joka nimetään sen sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Abstrahoinnissa eli teoreettisten käsitteiden luomisessa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto. Valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä käyttäen apuna viitekehystä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 108–113.)

Aineiston pelkistämisvaiheessa ensimmäiseksi etsimme asioita, jotka olivat samassa linjassa viitekehysten ja tutkimustehtävän kanssa. Etsimme litteroidusta aineistosta alkuperäisiä ilmauksia, jotka kirjoitimme suoraan taulukkoon. Jo tässä vaiheessa laitoimme samankaltaisia alkuperäisiä ilmauksia samoihin soluihin taulukossa. Samassa solussa oleville alkuperäisille ilmauksille loimme pelkistetyn ilmauksen, joka kuvasi solussa olevia alkuperäisiä ilmauksia.

Tämän jälkeen teimme uuden taulukon (liite 5), johon kirjoitimme kaikki pelkistetyt ilmaukset. Samankaltaiset pelkistetyt ilmaukset laitoimme samaan soluun ja nimesimme niille alaluokan.

Alaluokille loimme pääluokkia ja yhdistimme ne lopulta yhdeksi yhdistäväksi luokaksi. Yhdistävä luokka muodostui suoraan viitekehyksestä ja siellä käsiteltävästä kolmesta teemasta.

Käsittelimme jokaisen teemahaastattelun teeman erikseen. Teimme jokaiselle haastattelun teemalle, *huoli, kasvatuskumppanuus ja työyhteisöltä saatava tuki*, saman prosessin eli kävimme läpi sisällönanalyysin vaiheet ja teimme omat taulukot. Teimme analyysin kaikki vaiheet yhdessä, jotta analyysi olisi luotettava, aineisto tulisi entistä tutummaksi ja molemmilla olisi yhteisymmärrys siitä, mitä sisällönanalyysin avulla aineistosta saadaan selville tutkimustuloksia ajatellen.

3.5. Luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta on vaikeampi mitata kuin määrällisen tutkimuksen. Tämän vuoksi laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa tutkija selostaa lukijalle tarkasti tutkimuksen toteuttamisesta ja tutkimustuloksiin sekä johtopäätöksiin on päädytty. (Hirsjärvi ym. 2009, 232; Tuomi & Sarajärvi 2009, 141; Hirsjärvi ym. 2007, 227.) Olemme kuvanneet tutkimuksen eri vaiheita mahdollisimman tarkasti. Aineiston analysoinnin vaiheet kuvasimme hyvin yksityiskohtaisesti ja olemme liittäneet tutkimukseen taulukoita sisällönanalyysin vaiheista (liite 5).

Laadullisessa tutkimuksessa yksi luotettavuuden kriteereistä on tutkija itse. Tämän vuoksi luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta arvioidaan seuraavien neljän kriteerin kautta: uskottavuus, vahvistettavuus, siirrettävyys ja varmuus. Uskottavuus luotettavuuden kriteerinä tarkoittaa, että tutkijan on tarkastettava, vastaako tutkijan oma tulkinta tutkittavien käsityksiä. Vahvistettavuudessa tehtyjä tulkintoja verrataan aiempiin tutkimuksiin. Siirrettävyydessä tutkimustulokset siirretään toiseen kontekstiin. Siirrettävyyden toteutuminen riippuu siitä, miten samankaltainen tutkittu ympäristö ja sovellusympäristö ovat. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 138.) Varmuutta tutkimukseen lisätään ottamalla huomioon tutkimukseen ennustamattomasti vaikuttavat ennakkoehdot (Eskola & Suoranta 1996, 167.).

Uskottavuutta arvioitaessa olemme ennen johtopäätösten tekoa tarkastaneet analyysissä syntyneet tulkinnot ja olemme verranneet niitä haastateltavien käsityksiin tutkittavasta ilmiöstä. Vahvistettavuudessa olemme verranneet saatuja tutkimustuloksia muihin samankaltaisiin tutkimuksiin (Luku 2.4). Tutkimuksemme lähdemateriaali on myös verrattain tuoretta, vaikka huoli

puheeksi teema ja kasvatuskumppanuus ovat käsitteenä melko uusia. Siirrettävyyteen joudumme suhtautumaan kriittisesti, koska kohderyhmänä oli vain neljä lastentarhanopettajaa. Tutkimustulokset ovat vain suuntaa antavia ja kuvaavat näiden neljän lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta.

Tutkimuksen luotettavuutta tukee haastateltavien huolellinen valinta käyttäen harkinnanvaraista otantaa. Harkinnanvaraiselle otannalle luoduilla kriteereillä varmistimme sen, että tutkimuksessa tulee esille työkokemus mahdollisimman monenlaisista lapsiryhmistä ja kokemus huolen puheeksi ottamisesta. Tutkimukseen osallistuneet lastentarhanopettajat olivat innostuneita osallistumaan tutkimukseemme ja jakamaan kokemuksensa kanssamme sekä pitivät tärkeänä huolen puheeksi ottamista.

Tutkimuksen ja haastatteluiden luotettavuutta lisää se, että tutkittavilla oli mahdollisuus kieltäytyä osallistumatta tutkimukseen tai kieltäytyä nauhoituksesta (Hirsjärvi ym. 2007, 25.). Luotettavuutta lisäsi myös se, että meillä oli tutkimuksen toteuttamiseen tarvittavat luvat koululta (liite 1) ja yhteistyökumppanilta (liite 2). Haastateltavilta pyysimme suullisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta.

Haastatteluissa usein menetellään niin, että haastateltavien annetaan lukea tutkijoiden tekemät tulkinnat. Näin haastateltavat voivat varmistua asioiden oikeellisuudesta. Haastateltavien tulkinnan hyväksyminen ja varmistaminen on yksi luotettavuuden mittareista. (Kananen 2008, 133, 135.) Teimme haastattelun aikana tarkentavia kysymyksiä sekä tarkistimme, oimmeko ymmärtäneet haastateltavien kertoman oikein. Haastatteluiden lopuksi annoimme haastateltaville mahdollisuuden koota yhteen, lisätä tai korjata kertomaansa.

Luotettavuutta opinnäytetyöllemme tuo se, että olemme tehneet tutkimusprosessia pääsääntöisesti yhdessä. Osallistuimme molemmat haastatteluiden tekemiseen ja aineiston litterointiin sekä analysointiin. Tällä tavalla varmistimme sen, että olemme tulkinneet haastateltavien kertoman totuudenmukaisesti.

3.6. Eettisyys

Tutkimuksen aiheenvalinnan eettisyyteen kuuluu selkeyttä se, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään (Tuomi & Sarajärvi 2009, 129.). Tutkimusaiheen valinnassa tulisi myös kiinnittää huomiota tulosten hyödynnettävyyteen siten, että tutkimuksella ja sen tuloksilla olisi merkitystä meidän ja muiden ammattilaisten työn kehittämisen kannalta (Kananen 2008, 133.). Tutkimuksemme aihe on lähtenyt omasta kiinnostuksestamme tutkittavaan ilmiöön (Luku 3).

Hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtana on ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan antamalla haastateltaville mahdollisuus päättää osallistumisestaan tutkimukseen. On myös selvennettävä, miten haastateltavien suostumus hankitaan sekä millaista tietoa heille annetaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 25.) Haastateltavien suostumuksen tutkimukseen osallistumiseen olemme hankkineet sähköpostiviestillä ja suostumuksen haastatteluiden nauhoittamiseen suullisesti haastattelutilanteen alussa. Sähköpostiviestien yhteydessä lähetimme haastateltaville saatekirjeen (liite 3), jossa kerroimme tutkimuksen tarkoituksesta ja sisällöstä sekä omat yhteystietomme lisäkysymyksiä varten. Näin varmistimme sen, että haastateltavat olivat saaneet tarpeeksi taustatietoa tutkimuksesta ennen kuin päättivät osallistuvatko he haastatteluihin.

Ilmestieteilijöissä on yleinen toimintatapa, että tutkittavien henkilöllisyyttä ei kerrota, vaan se salataan koko tutkimusprosessin ajan. Anonymiteetin turvaaminen ja säilyttäminen on yksi keskeisimmistä tutkimuseettisistä normeista. (Kuula 2006, 75.) Anonymiteetin turvasimme sillä, ettemme missään vaiheessa maininneet haastateltavia nimellä, vaan käytimme heistä numeerisia nimiä H1, H2, H3 ja H4. Emme myöskään maininneet kuntaa nimellä, koska yhteistyökumppanimme esitti toiveen kunnan nimen salaamisesta, jotta haastateltavat eivät paljastu pienen osallistujamäärän takia. Haastatteluista poistimme litterointivaiheessa kaikki haastateltavien mainitseman nimet ja paikat, jotta kuntaa eikä haastateltavia voida tätä kautta tunnistaa.

4 LASTENTARHANOPETTAJIEN KOKEMUKSIA HUOLEN PUHEEKSI OTTAMISESTA

4.1. Huolta herättävät asiat lapsessa

Tutkimustulosten mukaan huoli on suhteellinen käsite. Haastateltavien mukaan huoli on sellainen asia, joka mietityttää ja kaihertaa mielessä. Huoli lapsesta työntekijän mielessä kasvaa ja nousee yhä uudelleen mieleen. Huolta voivat herättää mitkä tahansa lapsen kehityksessä ja toiminnassa ilmenevät poikkeamat. Aineistosta esiin nousseita merkkejä olivat esimerkiksi lapsen vuorovaikutussuhteet, poikkeava käyttäytyminen, tunnetilat ja oppimiseen liittyvät asiat sekä poikkeamat lapsen normaalista kasvusta ja kehityksestä.

Sieltä nousee yhä uudestaan ja uudestaan ja tavallaan sen yrittää jossakin vaiheessa painaa taka-alalle, että onko tää vain mun kuvitelmaa ja haenko mää nyt siitä (lapsi) jotaki. [H3]

Onpa se sitten se lapsen vuorovaikutuksessa aikuisten tai toisten lasten kanssa. [H1]

No se herättää sitä että tavallaan siinä lapsessa nousee koko ajan jotakin mikä poikkeaa normaalista lapsen kasvusta ja kehityksestä. [H3]

Tuen tarpeen tunnistaminen edellyttää varhaiskasvattajalta lapsen kehityksen ja tavallisimpien kehityspoikkeamien tuntemista (Heinämäki 2004, 66.). Jos lapsella on vaikea temperamentti, kasvattajan voi olla joskus hankala lapsen kehitystä arvioitaessa erottaa temperamenttiin liittyvät ja kehityksellisiin vaikeuksiin liittyvät käyttäytymisen piirteet (Koivunen 2009, 23.).

4.2. Valmiudet ja koulutuksen tarve huolen puheeksi ottamisessa

Haastateltavat kokivat oman roolinsa huolen puheeksi ottamisessa vastuulliseksi ja tärkeäksi. Lastentarhaopettaja on yleensä se, joka ottaa vanhempien kanssa huolen puheeksi. Lastentarhanopettajat kokivat, että heillä on opintojen ansiosta tullut varhaiskasvatuksellinen tuntemus. He korostivat kuitenkin, että myös lastenhoitaja voi tarttua huoleen ja keskustella siitä

vanhempien kanssa. Lastentarhanopettajalla on kuitenkin vastuu siitä, että huoli tulee otettua puheeksi.

Kyllä mää koen että se on semmonen tärkeä rooli. Musta sitä vastuuta on lastentarhanopettajalla siinä kovasti. [H1]

No kyllä se on enemmän se lastentarhanopettaja joka ottaa puheeksi. [H2]

Hyvinkin tärkeä rooli. Lastentarhanopettaja on se joka tavallaan siinä omassa ryhmässä henkilökunnan kesken ensin puhuu ennenkö mennään vanhemmillekkaan mitään sanomaan. [H3]

Meitä on kaks opettajaa ja lastenhoitaja niin kaikki on kyllä joutunu nostaan kissaa pöydälle niin sanotusti. [H4]

Huolen puheeksi ottaminen tuntui lähes aina vaikealta. Yksi lastentarhanopettaja koki epävarmuutta, vaikka hän koki, että kyllä hänellä ammatilliset valmiudet pitäisi olla. Lastentarhanopettajat kokivat, että on tärkeää asettaa sanansa oikein. Huolen puheeksi ottamista helpotti kuitenkin työkokemuksen tuoma rutiini. Lastentarhanopettajat kokivat, että työ on opettanut. Kun kokemusta huolen puheeksi ottamiseen on tullut, niin siitä saa rohkeutta ja valmiuksia huolen puheeksi ottamiseen. Keskeisenä kokemuksena haastateltavilla kuitenkin oli, ettei varmaan ikinä ole valmis ja rutinoitunut huolta herättävästä asiasta keskustelemisessä.

Kyllä mää koen epävarmuutta ja sitte mää koen sitä että mää oon hirveen huono asettamaan sanani oikein jotenki sillä tavalla. [H1]

Työkokemus on se, mikä on opettanut. [H3]

Ei varmaan ikinä oo ihan valmis. Musta ainaki tuntuu aina vaikeelta. Tietenki sitä kokemusta tulee tossa ja silleen ehkä rohkaistuu itekki. [H4]

Tutkimustuloksissa nousi esiin koulutuksen puutteellisuus huolen puheeksi ottamisessa. Huolen puheeksi ottamista on sivuttu muissa koulutuksissa, mutta syvällisempää asiaan perehtymistä ei ollut. Lastentarhanopettajat uskoivat, että huoli puheeksi -koulutuksesta olisi hyötyä huolen puheeksi ottamisessa. Se avaisi näkökulmia ja pölyyttäisi muistisopukoita. Päivähoidon henkilöstön tulee saada jossakin muodossa yhteistä koulutusta, joka antaa heille uutta tietoa heidän peruskoulutuksessaan saamansa tiedon lisäksi (Erityinen tuki varhaislapsuudessa. Haettu 13.10.2010).

Koulutusta saa aina tulla ko sopivaa vaan löytyy. [H4]

Jos on mahdollisuutta niin vois aina hakeutua niihin koulutuksiin joita on tarjolla. [H2]

Kuitenkin niitä näkökulmia avais. [H1]

Haluaisin kaikille sitä koulutusta ja tietoa just sen takia et se yhteistyö on paljon helpompaa. [H3]

4.3. Huolen puheeksi ottamiseen liittyviä tunteita

Huolen puheeksi ottaminen herätti erilaisia tunteita. Lastentarhanopettajat kokivat huolen puheeksi ottamisen jännittäväksi asiaksi, joskus saattoi myös pelottaa. Haastateltavat kertoivat miettivänsä etukäteen, millä tavalla, miten ja mikä olisi se sopiva hetki ottaa huoli puheeksi. Myös vanhempien reagointi puheeksi ottamiseen ja huolen aiheellisuuteen mietitytti. Osa lastentarhanopettajista koki, että tunteita nostavat pintaan myös omat kokemukset äitinä olemisesta ja toisen ihmisen asemaan asettuminen. Huolesta puhuminen koettiin niin helpottavaksi kuin ahdistavaksikin kokemukseksi. Haastateltavat kokivat, että puheeksi ottamisen jälkeen oli mahdollisuus tarttua huoleen, ruveta työstämään sitä yhdessä vanhempien kanssa ja miettimään, miten lasta ja perhettä voitaisiin auttaa.

Jännittää aina ja on se pelottavaakin. [H3]

Äidin tunteethan ne ensimmäisenä herää. [H3]

Mää asetun siihen asemaan että mää voisin olla se joka tossa pöydän toisella puolella. [H3]

Jännä se tunne, että kun sitä yrittää valmiiksi miettiä miten se vanhempi siihen reagoi ja mitä se tähän sanoo ja mitä se ehkä ajattelee. [H4]

Helpottavaakin kun saa sen sanottua. [H4]

Kyllähän se tavallaan sitte sen jälkeen kun on sen asian sanonutkin, niin se ahistaa. Että kun siinä tulee toisen ihmisen tunteet ja ne tunteet nousee pintaan, niin kyllä se myös alakaa ahistaan. [H3]

Jotta ammattilainen osaisi ottaa huomioon asiakkaan edun, hänen tulee osata tunnistaa erityispiirteensä, tarpeensa ja oikeutensa sekä omat vastaavat velvollisuudet. Tämä edellyttää ennen kaikkea taitoa asettua toisen ihmisen asemaan ja tarkastella asioita hänen näkökulmastaan. Eettiseen herkkyyteen kuuluu myös herkkyys tunnistaa ja reflektoida sitä, miten oikea oma tulkinta toisen tilanteesta on ja millaisia seurauksia omalla toiminnalla on toiselle ihmiselle. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 79.)

Varhaiskasvattajalle empaattisuus on keskeinen osa ammattitaitoa, kasvatustyön sisältöä ja päämäärää. Toimivassa kasvatuskumppanuudessa varhaiskasvattaja kykenee tuntemaan empaattisuutta vanhempia kohtaan sekä löytää lapsen ja vanhemman elämästä myönteisiä samastumisen kohteita. Samaistuvassa ymmärtämisessä on kysymys tiedon kautta käsittämisestä ja ennen kaikkea tunteiden tarttumisesta. Tunteet kertovat ihmiselle, mitä tilanteet ja toiset ihmiset hänelle ovat. (Kaskeala & Kekkonen 2007, 29.)

4.4. Myönteiset ja kielteiset kokemukset huolen puheeksi ottamisesta

Lastentarhanopettajien kokemukset olivat pääsääntöisesti hyviä. Vanhemmilta saatu positiivinen palaute ja tieto siitä, että lapsi on saanut apua, koettiin merkitykselliseksi. Huolen puheeksi ottamista helpotti, kun vanhempiin oli saatu hyvä keskusteluyhteys ja yhteistyötä oli tehty jo pidemmän aikaa. Tärkeää oli myös tunne siitä, että yhteistyö vanhempien kanssa toimii. Lastentarhanopettajat kokivat, että on tärkeää päästä vanhempien kanssa ikään kuin viivan samalle puolelle tekemään yhteistyötä lapsen parhaaksi. Huolen puheeksi ottamisessa on tärkeää huomioida, kuinka kommunikoimme vastavuoroisesti ja milloin syntyy luottamuksellinen suhde yhteisten haasteiden edessä (Mönkkönen, 2007, 126.).

Pääsääntöisesti on ihan hyviä - - - hyviä ne kokemukset kun se huoli on otettu esille. Kyllä vanhemmat niinkö ymmärtää sen ja haluavat kans auttaa. [H4]

Kyllä mun mielestä silloin jos on ollu semmosta että ollaan ikään kuin päästy tavallaan sinne viivan toiselle puolelle molemmat. [H1]

Vanhemmatkin tulee oikeesti kiittämään, että että kiitos kun otit puheeksi ja on päästy etteenpäin ja vanhemmatkin näkee sen että kaikki on niinku lapsen parhaaksi. [H3]

Sillon jos on niinku vanhempien kanssa saanu sen hyvän tavallaan keskusteluyhteyden, silloin on helppo ottaa. [H2]

Tutkimuksessamme huonoimpina kokemuksina huolen puheeksi ottamisessa oli vanhempien kielteinen reagointi asiaan. Lastentarhanopettajat olivat kokeneet, ettei huolta oteta vakavasti tai se kielletään kokonaan. Haastateltavat mainitsivat vaikeuttavina asioina seuraavia: vanhemmat suuttuvat tilanteessa, kemiat eivät kohtaa, työntekijöillä itsellään on ennakkoasenteita, vanhemmilla ja työntekijöillä on kiire tai lapsi oireilee perhetilanteen vuoksi.

Sehän on niinku tällain ihan itsestään selvää, että kaikkien kanssa ei niinku kemiat pella. [H4]

Ehkä just se kaikkein huonoin että ei tosiaankaan oteta vakavasti . [H2]

Tavallaan kielletään se asia ihan kokonaan. [H2]

Se ryöppy mikä vanhemmilta tulee, se tunneryöppy, ne on niitä kaikkein vaikeimpia. [H3]

Asiakkaan kielteinen reagointi tai puolustautuminen on luonnollista, kun huoli otetaan puheeksi. Lapsen vanhempi on voinut olla tietoinen huolesta, mutta hän on ehkä työntänyt ikävän asian mielestään. Kun ne sitten otetaan keskustelussa esiin, saattavat tunteet lähteä purkautumaan. (Erikson & Arnkil, 2005, 28–29) Kun vanhemmat joutuvat kuulemaan kielteisiä arvioita lapsestaan, kertomisen oletetaan vaikuttavan voimakkaasti heidän vanhemmuuteensa ja itseluottamukseensa. Vanhemmat kieltävät huolen tai tuntevat vihaa puheeksi ottajaa kohtaan. (Määttä & Rantala 2010, 135.) Pyhäjoki (2008) kehottaa miettimään, miten ilmaiset hyvät asiat ja huolesi niin, ettei puheetta tulkita moitteeksi tai syytökseksi. Työntekijän olisi hyvä myös pohtia ja ennakoida, kuinka omaan puheeseen vanhemmat voivat reagoida eli kokevatko vanhemmat työntekijän tukijana vai uhkana.

4.5. Huolen puheeksi ottamisen tavat ja ajankohta

Lastentarhanopettajien mukaan huolen suurus vaikuttaa siihen, milloin ja missä huoli otetaan puheeksi. Jos kyseessä on suuri huoli, työskentelyä helpottaa huolen jäsentely pienempiin osiin. Jos huolen aiheita on paljon, voidaan pohtia, mihin juuri nyt olisi olennaisinta puuttua (Eriksson & Arnkil 2005, 23.). Lastentarhanopettajien kokemusten mukaan huoli tulisin ottaa esille heti, kun

se herää. On tärkeää edetä hienovaraisesti ja annostella huolta pieniksi palasiksi. Kun vanhemmille kertoo asiasta pieninä paloina, on heillä aikaa ajatella asiaa. Huolen puheeksi ottamisen voi jakaa useampaan keskustelukertaan, jolloin vanhemmilla on aikaa pohdiskella kuulemaansa rauhassa (Eriksson & Arnkill 2005, 23.).

Jos on suuri huoli niin totta kai siihen puututaan nopiampaa. [H3]

Sitte se että pikkuhiljaa, vähän annetaan kerrallaan. [H3]

Tottakai pyritään heti ko, heti ko jotaki tapahtuu semmosta mistä se huoli nousee, niin sitte jo vanhempia vähä valmistellaan, että nyt on ollu tämmöstä. [H4]

Lastentarhanopettajien mielestä on tärkeää antaa aikaa rauhalliselle keskustelulle, kun huoli otetaan puheeksi. Kasvatuskeskustelut koettiin tärkeäksi ja luontevaksi paikaksi keskustella huolta herättävistä asioista. Huolen puheeksi ottamista voidaan toteuttaa luontevana osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (Heinämäki 2004, 25.). Haastateltavat toivat esille, että huolta herättävä asia voidaan ottaa puheeksi myös lapsen tuonti- ja hakutilanteissa.

Yleensä ne painottuu näihin kun lapsi tuuaan tai haetaan. [H4]

Kuitenki siihen tarvittas jonkulainen kahenkeskinen juttu. [H4]

Kasvatuskeskustelut tai vasukeskustelut. [H1]

Kun aikuinen havaitsee erityisen tuen tarpeen, ei ole syytä tehdä nopeasti johtopäätöksiä lapsen tilanteesta. Vaikka varhaista puuttumista korostetaankin, on tiedettävä, minkälaisesta tuen tarpeesta lapsen kohdalla on kyse. Havainnoimalla lasta eri tilanteissa ja ympäristöissä saadaan lisätietoa lapsen käyttäytymisestä. Havainnoimalla lasten keskinäistä vuorovaikutusta, kommunikaatiota ja leikin sekä toiminnan vaikeustasoja, saadaan tietoa tilanteista, joissa lapsi mahdollisesti tarvitsee tukea ja joissa hän selviytyy itsenäisesti. (Huhtanen 2004b, 63.) Lastentarhanopettajat korostivat, että lapsella tulee olla mahdollisuus tutustua rauhassa päiväkodin ympäristöön ja työntekijällä aikaa tutustua rauhassa lapseen.

Pittäähän siihen antaa aikaa sekä itelle että nyt sille lapsellekin kotiutua. [H1]

Siinä ne ensimmäiset kuukauet menee tutustuessa. [H2]

Muutamia kuukausia katellaan, ennen kuin mihinkään tartutaan, että tavallaan lapsi pääsee sopeutumaan siihen ryhmään. [H3]

5 KASVATUSKUMPPANUUS HUOLEN PUHEEKSI OTTAMISESSA

5.1. Kasvatustehtävän jakaminen yhdessä vanhempien kanssa

Kasvatuskumppanuuden merkitys nousi tutkimustuloksissa merkittävänä asiana esille huolen puheeksi ottamisessa. Kaikki haastateltavat kokivat tärkeäksi toimia yhteistyössä vanhempien kanssa lapsen parhaaksi. Haastateltavat korostivat vanhempien kasvatusvastuuta, mutta yhdessä kasvatuskumppanuuden avulla lasta tuetaan ja ohjataan kokonaisvaltaisesti.

Rintarinnan kulkemista lapsen niinku lasta tukien yhdessä. [H1]

Yhdessä lapsen parhaaksi. [H2]

Lapsi on sellanen yhteinen asia. Että meillä on sama intressi, että sillä lapsella olisi hyvä olla. [H1]

Päivähoidossa puhutaan kasvatusvastuun jakamisesta tai jaetusta kasvatusvastuusta. Jaetun kasvatusvastuun yhteydessä voidaan puhua myös vastuun kumppanuudesta, jossa molemmat osapuolet huolehtivat lapsesta ja hänen kasvatuksestaan omilla vastuun kentillään tiiviissä yhteistyössä lapsen parhaaksi. Näin hyödynnetään vanhempien spesifi asiantuntemus lapsesta ja kasvattajan yleinen asiantuntemus lapsen kehityksestä. (Koivunen 2009, 151–152.)

Perheen ja päivähoidon yhteistyössä kohtaa ammattilaisen ja vanhemman ohella kaksi erilaista elämänpiiriä, julkinen ja yksityinen. Nämä molemmat elämänpiirit toteuttavat nyky-yhteiskunnassa kasvatustehtävää. Kasvatus on siis kodin yksityistä ja toisaalta julkisen vallan piirissä harjoitettua ammatillista toimintaa. Tämä aiheuttaa tiettyjä jännitteitä, joita harvoin nostetaan yhteistyön tarkastelussa esille. Perheen ja päivähoidon yhteistyössä tulisikin päästä vanhemman ja työntekijän erillisyydestä kohti tilannetta, jossa tehtävät ja roolit leikkaavat toisiaan. (Puroila 2004, 5–6.)

5.2. Kasvatuskumppanuuden luominen ja ylläpitäminen

Monesti perheen arkeen perehtyminen saattaa tuntua liian intiimiltä tai muutoin asiaankuulumattomalta. Perheiden arkielämään tutustuminen viimeistään osoittaa, että on olemassa vain erilaisia tavallisia perheitä yhteisine huolineen lapsen kehityksestä. (Määttä & Rantala 2010, 137.)

Haastatteluissa kysimme lastentarhanopettajilta, miten he luovat ja ylläpitävät kasvatuskumppanuutta. Lastentarhanopettajien mukaan kasvatuskumppanuutta aloitetaan rakentamaan ensitapaamisesta lähtien. Kasvatuskumppanuuden rakentamisessa perheiden kunnioittaminen ja arvostaminen ovat tärkeimpiä asioita. Myös perheiden arvomaailman ja kasvatuskulttuurin tunteminen koettiin tärkeäksi. Kumppanuussuhdetta ylläpidetään avoimuudella ja rehellisyydellä. Kasvatuskumppanuudessa tärkeää on, että henkilökunnan ja vanhempien yhteistyö ja tiedonkulku on avointa. Lastentarhanopettajat korostivat päivittäisten keskusteluhetkien merkitystä niin tuonti kuin hakutilanteissa. Tärkeäksi nousi silloin viesti, mitä ja miten päiväkodin henkilöstö lapsesta kertoo. Lastentarhanopettajat korostivat, että on tärkeä kertoa myös positiivisia asioita lapsesta negatiivisten sijaan ja lapsen päivästä kerrotaan sellaisenaan, kun ne ovat.

Ei piä mennä arvostelemaan niitä vanhempia ja perheitä mejän näkökulmasta sillä tavalla. [H1]

Se lähtee siitä että on olemassa erilaisia vanhempia ja niillä vanhemmilla on erilaiset arvot. [H1]

Kunnioittaa myös sitä, että vaikka ollaan eri mieltä joistaki asioista, niin kunnioittaa niitten vanhempienki mielipidettä. [H4]

Rehellisellä palautteella ja sitte ihan omalla käytöksellä, olemuksella. En vähättele, en arvostele. [H3]

Minusta on tärkeä olla avoin niinku vanhempia kohtaan, että ei ruveta mittään peitteleen ja rooleja veteleen vaan ihan omana ittenään hyvin avoimesti puhutaan. [H4]

Niitä hyviä asioita joka päivästä pitäis löytää. [H4]

Vanhemman ja kasvattajan yhteinen vuoropuhelu tapahtuu päivittäisissä kohtaamisissa vanhemman tuodessa tai hakiessa lastaan päivähoidosta. Kasvatuskumppanuus ja vuoropuhelu rakentuvat koko lapsen päivähoidon ajan. Omalla esimerkillään kasvattaja voi rohkaista vanhempaa puhumaan, kysymään tai pohtimaan yhdessä lapseen liittyviä asioita. Päivittäinen vuoropuhelu avaa tilaa keskustella niin tavanomaisista lapsen asioista kuin pulmallisistakin tilanteista. (Kaskeala & Kekkonen 2007, 44.)

Yhteistyössä vanhempien kanssa työntekijän tulisi olla tietoinen siitä, millä tavalla vuoropuhelu avaa tai sulkee vanhempien mahdollisuuksia ja halua tulla osalliseksi lastaan koskevassa asiassa. Tilanteissa, joissa lapsi tarvitsee erityistä tukea, työntekijöiden haasteena on löytää toimintatavat, jotka ylläpitävät ja vahvistavat vanhempien luottamusta henkilöstön taitoon ja kykyyn auttaa sekä tukea lasta ja perhettä. (Kaskeala & Kekkonen 2007, 47.) Vanhempien saaminen yhteistyöhön mukaan onnistuu parhaiten, kun työntekijä löytää sopivat voimavarat. Kunnioittava ja tasavertainen kohtaaminen voi toteutua vain silloin, kun perheen ongelmien rinnalla nähdään myös myönteisiä asioita. Hyvän näkeminen lapsessa lisää toiveikkuutta ja uskoa tilanteen paranemiseen. (Eriksson & Arnkil 2005, 11.)

Lastentarhanopettajat toivat esille perhekulttuurin, kasvatuskulttuurin ja perheen arvostamisen sekä kunnioittamisen. Perhe- ja kasvatuskulttuurista tulisi haastateltavien mielestä ottaa selvää, jotta perheen kasvatuseriaatteita ja arvomaailmaa voisi tukea ja ymmärtää entistä paremmin. Haastateltavat toivat esille, että on monenlaisia perheitä eikä missään ole määritelty, mikä on oikea malli perheelle.

Osata avoimin mielin hyväksyä erilaiset perheet ja erilaiset vanhemmat ja erilaiset arvot. [H1]

Periaatteessa pitäis ottaa selvää (kasvatuskulttuuri), että ymmärtäis. Niin sillaihan sitä pystyy tavallaan enemmän ymmärtämään ja kunnioittamaan. [H2]

Kuunnellaan ja vanhemmat ne on kuitenkin pääasiallisia kasvattajia että heillä on kuitenkin se vastuu ja valta. [H3]

On niin monenlaisia perheitä ja ei oo missään määritelty mikä on se oikia. Kaikki on hyviä perheitä. [H4]

Päivähoidossa vanhempien ja kasvattajien välinen yhteistyö sisältää kaikenlaisen vanhempien ja kasvattajien välisen vuorovaikutuksen ja toiminnan. Kotikasvatuksen tukeminen on osa yhteistyötä, jossa painotetaan kasvattajien roolia suhteessa vanhempiin. Se ei tarkoita vanhempien kaikenlaisten kasvatustietojen hyväksymistä ja tukemista. Se tarkoittaa kasvattajan ja vanhempien välistä tavoitteellista keskustelua kasvatuksesta ja kasvatustavoitteista, arvoista ja kulttuurista lapsen edun mukaisesti. (Koivunen 2009, 151.)

5.3. Valmistautuminen huolen puheeksi ottamiseen

Vanhempien kohtaaminen ja huolen puheeksi ottaminen on aina haastava ja etukäteen harkittava tilanne (Huhtanen 2004 b, 81.). Ennakoiminen ja valmistautuminen kuuluvat huolen puheeksi ottamiseen. Niiden avulla työntekijä voi löytää sellaisen tavan toimia, jonka arvelee johtavan parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen. Tässä tapauksessa huolen puheeksi ottaminen siten, että kontakti säilyy ja lapsen tilanne paranee. (Erikson & Arnkil 2005, 27).

Kaikki tutkimukseen osallistuneet lastentarhanopettajat näkivät valmistautumisen olevan merkittävä osa huolen puheeksi ottamista. Lastentarhanopettajat miettivät ja työstivät asiaa ensin omassa mielessään ennen kuin ottivat vanhempien kanssa huolen puheeksi. On tärkeää rauhassa tutkiskella kokemaansa huolta ja jäsentää sitä itselleen; mistä asioista lapsen tilanteessa on huolissaan. Huolen selkiinnyttäminen ja konkretisointi helpottaa keskustelun käymistä (Erikson & Arnkil 2005,13.). Myös keskustelut työkavereiden, oman tiimin kanssa koettiin ensiarvoisen tärkeäksi. Työkavereiden kanssa mietitään, onko kaikilla samanlainen näkemys huolesta ja siitä, onko huoli aiheellinen.

Se pitää työstää ittelä. [H4]

Yritän etukäteen sen miettiä jo miten se mennee. [H4]

Ihan kyllä ensimmäisenä kyllä pidetään työkavereitten kanssa pieni palaveri ja mietitään ja mietitään sitä lapsen historiaa ja mietitään sitä kokonaisuutta. [H3]

Kyllä mää saatan ihan kirjottaa ylös niitä asioita et ja keskustella tiimin kanssa heidän havaintoja. [H1]

Osa lastentarhanopettajista kertoi havaintojen kirjaamisen olevan yksi työväline huolen puheeksi ottamisessa. Kirjaamisen tarkoituksena on dokumentoida huoli ja näin varmistaa sen todellisuus.

Samalla voidaan vanhemmille kertoa totuudenmukaisesti, mistä huoli tulee ja havaintoja voidaan käyttää tukena huolta puheeksi ottaessa. (Kaskeala & Kekkonen 2007, 22–23.) Yksi lastentarhanopettaja kertoi kirjaavansa työkavereidensa kanssa ylös ne asiat, joita palaverissa täytyy muistaa sanoa. Ennakointi on yksi keino työntekijälle pohtia toimintavaihtoehtoja ja niiden mahdollisia seuraamuksia (Eriksson & Arnkil 2005, 7.).

Meillähän on käytössä ne vihkot jokaisesta lapsesta, mihin tehdään ihan päivittäin niitä havaintoja ja on mustaa valkoisella. [H4]

Mietitään sitä kokonaisuutta ja ihan niitä asioita että mitä siinä palaverissa täytyy sanoa ja sitten kirjataan ylös. [H3]

5.3. Varhainen puuttuminen kasvatuskumppanuudessa

Lastentarhanopettajat kokivat, että kasvatuskumppanuudella on iso merkitys huolen puheeksi ottamiselle ja varhaiselle puuttumiselle. Kun luottamuksellinen suhde vanhempiin on syntynyt ja vanhemmat ovat ymmärtäneet yhteistyön merkityksen, voidaan olla paremmin tukemassa lapsen kasvua ja kehitystä. Kasvatuskumppanuus on pohja sille, että vaikeista asioista voidaan puhua ja puuttua varhaisessa vaiheessa. Lastentarhanopettajien mukaan vanhemmilla on oikeus tietää huolesta varhaisessa vaiheessa. Siivosen ja Vuorisen (2009, 48.) opinnäytetyön tutkimustulosten mukaan huolen puheeksi ottamista tuki luottamuksellinen kasvatuskumppanuussuhde ja vaikeitakin asioita oli helpompi ottaa puheeksi, kun luottamussuhde vanhempiin oli jo rakennettu.

Kumppanuus on varmaan se on niinku onki se lähtökohta siihen että vaikeistakin asioista voijjaan puhua. [H4]

Merkityshän sillä on, että mehän ei voija puuttua ellei siihen saaha vanhempia mukkaan. Ja siksihän se on niin tärkeää tehdä sitä yhteistyötä ja olla siinä kasvatuskumppanuudessa. Mitä aikasemmin puututaan huoleen niin sitä parempi. Ja vanhempia on siinä kysyteltävä siihen ajatukseen et koska on sellasiakin tapauksia käyny, että lapsi on jo eskarissa ja sitten vasta päästään etenemään asioissa. [H3]

Varhaiskasvattajien tulee kunnioittaa perheiden erilaisia päätöksiä ja ratkaisuja. Vanhempia ei voi pakottaa yhteistyöhön. Kunnioitusta on myös se, että perheelle annetaan tilaa olla juuri sellainen kuin on, arvostelematta. (Mäenpää & Suviaro-Laukka 2008, 65–66.)

6 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ HUOLEN PUHEEKSI OTTAMISESSA

Haastattelun kolmantena teemana oli työyhteisöltä ja muualta saatava tuki. Tämän teeman ja vastausten ansiosta aineistosta nousi uusi teema, moniammatillinen yhteistyö.

Moniammatillinen lähestymistapa on varhaisen puuttumisen keskeinen piirre (Huhtanen 2004, 189.). Onkin todettu, että lasten hoidossa ja kasvatuksessa on hyvä olla monenlaisia työntekijöitä, sillä yksi koulutus antaa usein vain yhden näkökulman tilanteeseen (Takala 2006, 42.).

Moniammatillisuus on käsite, jota käytetään laajasti arkikielessä ja ammatillisessa puheessa. Sitä käytetään moninaisissa konteksteissa ja merkityksissä. Yleisimmin puhuttaessa moniammatillisuudella tarkoitetaan eri ammattiryhmiin kuuluvien asiantuntijoiden yhteistyötä ja moniammatillista tiimityöskentelyä. Tiimityöskentely voi tapahtua työyhteisön sisällä tai eri organisaatioiden rajojen ylittäen. (Karila & Nummenmaa 2001, 3.)

Varhaiskasvatuksessa korostuu erityisesti moniammatillinen yhteistyö. Varhaiskasvatuksen ja päivähoidon henkilöstön ammatilliseen osaamiseen kuuluu yhteistyö lasta ja perhettä palvelevan laajan verkoston kanssa, jossa osallisina ovat sosiaali-, terveys- ja opetustoimi sekä erilaiset lapsi- ja perhetyötä tekevät järjestöt, yhteisöt ja seurakunnat. Lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta keskeisiä palveluja ja yhteistyötahoja ovat neuvolat, päivähoito, esiopetus ja koulu. Kaikille lapsiperheille tarkoitetun palvelujärjestelmän kautta voidaan ohjata perheitä erityispalveluiden piiriin, joita ovat esimerkiksi lastensuojelu, päihde- ja mielenterveyshuollon palvelut. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen linjauksista 2002, 10–18.)

Päivähoidon henkilöstö voi ilmaista huolensa myös päivähoidon asiantuntijoille, esimerkiksi kiertävälle erityislastentarhanopettajalle. Tällöin havaintojen teko siirtyy ulkopuoliselle asiantuntijataholle. Kiertävä erityislastentarhanopettaja ottaa yhteyttä muihin asiantuntijoihin, jos sen tarpeelliseksi katsoo. Kaikissa kunnissa ei kuitenkaan ole kiertävän erityislastentarhanopettajan palveluita, joten tilanteiden ratkaisemisessa turvaudutaan omaan työyhteisöön ja sen asiantuntemukseen. Oma työyhteisö voidaan nähdä moniammatillisena työryhmänä, joka yhteisesti arvioi työntekijöiden havaintoja lapsesta ja tekee niiden perusteella päätöksiä. Erityistuen tarpeen määrittäminen edellyttää kuitenkin ulkopuolista moniammatillista

asiantuntemusta, jolloin konsultoivana tahona voivat toimia esimerkiksi neuvola, puhe- tai toimintaterapeutti. (Huhtanen 2004b, 70.)

Varhaiskasvatuksen keskeisenä voimavarana on ammattitaitoinen ja yhteistyökykyinen henkilöstö. Varhaiskasvatuksessa tarvitaan myös useiden eri ammattiryhmien monipuolista yhteistyötä, joka voi tapahtua varhaiskasvatuksen työyksikössä tai muussa lasta ja perhettä palvelevassa palvelujärjestelmässä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on lisäksi olla yhteistyössä muun sosiaali- ja terveyden huollon kanssa, tukea vanhemmuutta ja kasvatustyötä sekä ohjata tarvittaessa muihin palvelu- ja tukijärjestelmiin sekä tiedottaa niiden käytöstä ja saatavuudesta. (Valtioneuvoston periaatepäättös varhaiskasvatuksen linjauksista 2002, 18.)

6.1. Sisäinen moniammatillisuus

Haastateltavien mukaan työyhteisö korostuu yhdeksi tärkeimmäksi vaikuttajaksi huolen puheeksi ottamisessa. Lastentarhanopettajien mukaan toimivan tiimityön uskotaan edistävän huolen puheeksi ottamista. Tutkimuksessa tuli esille, että työyhteisön kanssa keskusteltiin huolesta, ennen kuin se otettiin esille vanhempien kanssa. Työyhteisöltä sai tukea ja vahvistusta omille ajatuksille ja samalla työyhteisö pystyi laajentamaan omaa näkemystä huolesta. Työyhteisöltä haettiin yhteisymmärrystä huolesta, ja tämä edellytti huolen työstämistä koko työyhteisön voimin.

Asiantuntijan roolissa tulee myös ymmärtää se, ettei häneltä aina voi löytyä oikeita vastauksia, ja silloin tarvitaankin dialogisuutta. Dialogisuus on hyvin tärkeä osa moniammatillista yhteistyötä ja se mahdollistaa avoimen ja monipuolisen keskustelun tutkimalla eri näkökulmia ja ratkaisuja asiakkaan parhaaksi. (Isoherranen 2005, 58–59.)

Oman tiimin nostan tosi korkeelle. [H4]

Yhessä on pohittu ja mietitty ja eikä tämä oo vain ja ainoastaan mun tuntemus huolesta. [H1]

Jos ite rupeaa näkeen vain tiettyjä asioita siinä lapsessa niin toinen pystyy avaamaan niitä silmiä ja näkemään laajemmin sen asian. [H3]

Mun mielestä on tärkeä asia ja semmonen että yhdessä on pohittu ja mietitty ja eikä tämä oo vain ja ainoastaan mun tuntemus siitä huolesta vaan, että se on semmonen yhteinen juttu. [H2]

Kun käsiteltävään asiaan, ongelmaan tai huoleen tulee erilaisia näkökulmia, yhteiset ponnistukset saattavat lisätä ongelmanratkaisun edellyttämää suoritusta ja toimintaa. Samalla työntekijät voivat täydentää ja laajentaa myös omaa osaamistaan. (Karila & Nummenmaa 2001, 75.) Lasten hoidossa ja kasvatuksessa on hyvä olla mukana monenlaisia työntekijöitä, koska yksi koulutus antaa usein vain yhden näkökulman asioihin (Takala 2006, 42.). Lasta ja perhettä tukevalla asiantuntijoilla on eri alojen koulutus, joten heillä on erilaiset taustat sen mukaan, mitä alaa he edustavat. Monialainen yhteistyö edistää tiedon vaihtamista työyhteisön jäsenten kesken. (Erityinen tuki varhaislapsuudessa. Haettu 13.10.2010.)

Haastateltavien mukaan työyhteisön vankka ammattitaito ja toimivuus tukivat huolen puheeksi ottamista. Joissain tilanteissa myös toisen päiväkotiryhmän kasvattajien ammattitaitoa hyödynnettiin tukena omille näkemyksille. Kun työyhteisössä on ammattitaitoista henkilökuntaa ja työyhteisö toimii hyvin, on helpompaa tuoda omia näkemyksiä ja huolen aiheita esille varhaisessa vaiheessa. Osaaminen ja vahvuudet ovat vahvasti läsnä, kun henkilökunta puhuu moniammatillisesta päiväkodista työyhteisönä (Karila & Nummenmaa 2001, 82.).

Minusta meillä on hirveen vankka kokemus tuolla talossa ja sieltä saa niinkö, on saanu aina kyllä neuvoja että en mää kyllä ossaa olla enempää vailla. [H4]

Muu tiimi tai voihan olla talossakin joku toinenkin kolleega jonka kanssa jolta voit saada sitä vahvistusta ittelles. [H1]

Omalta työyhteisöltä haastateltavat ovat saaneet monenlaista tukea ja kannustusta huolen puheeksi ottamiseen. Työyhteisössä ei ikinä kielletä jonkun toisen näkemyksiä ja huolen aiheita, vaan niihin tartutaan yhdessä ja aletaan selvittää, onko huoli aiheellista yhdessä. Haastateltavat ovat saaneet käytännön neuvoja ja vinkkejä, miten ottaa huoli puheeksi ja miten edetä asioissa. Moniammatillisen yhteistyön kehittämisessä työyhteisön jäsenet oppivat puhumaan yhteistä kieltä, jakamaan omaa tietoaan ja osaamistaan työyhteisön muiden jäsenten kanssa ja samalla tässä prosessissa luomaan uutta tietoa ja osaamista. (Karila & Nummenmaa 2001, 104–105.)

Sitten antavat tietenkin sitä tukea ja kannustusta kun otetaan puheeksi huolta. [H3]

Ei kyllä ikinä niinkö heti lytätä. [H4]

6.2. Ulkoinen moniammatillisuus ja sen kehittäminen

Kun huoli lapsesta herää, päiväkodin henkilökunta tekee yhteistyötä myös muiden tahojen kanssa. Yhteistyö on laajimmillaan verkostotyötä, jossa kohtaavat perhe, päiväkodin henkilöstö ja muut sosiaali- ja kasvatustalan ammattilaiset. Verkostotyö on erityisen tärkeää silloin kun lapsen kehityksessä ilmenee pulmatilanteita. (Koivunen 2009, 13.)

Keskustelut ja yhteistyö erityislastentarhaopettajan kanssa nousi esille tutkimustulosten eri vaiheissa. Yleensä lapsessa heränneeseen huoleen pyydettiin erityislastentarhanopettajan konsultaatiota ja näkemystä huolta herättävästä asiasta. Lastentarhanopettajat mainitsivat hänen roolin ja tuen erityisen merkitykselliseksi. Lastentarhanopettajat kuitenkin toivoivat, että hänellä olisi enemmän aikaa kiertää ryhmissä ja keskustella työntekijöiden kanssa mikä heillä mietityttää ja pohdituttaa.

Tietenki meillä on se etu, että mejän talossa on elto ja kelto, joilta saa sitte kans tukea. Aina voi mennä nykäseen hihasta, että sieltä tulee kans sitä vahvistusta ja opastusta ja ohjeistusta. [H4]

Elton rooli on hirveen tärkeä ja kyllä mä oon hyvin paljon ite kyllä käyttänyt eltoa tavallaan siinä pohtiessa ja miettiessä että onko nyt syytä olla huolissaan jostakin asiasta. Kyllä mää oon tuota saanu paljon tukea eltolta. Et kyllä mun mielestä hänen tukensa on hyvä ja tärkeä. [H1]

Hyvä että elto niin paljon kun sillä resursseja vaan olis pystyis kierämään ryhmissä ja pystyis keskusteleen muitten työntekijöiden kanssa siitä millaset asiat heitä mietityttää ja pohdituttaa. [H1]

Erytislastentarhanopettajan lisäksi haastateltavat olivat olleet yhteyksissä erilaisiin terapeutteihin, kuten puhe- ja toimintaterapeuttiin. Haastateltavista kolme oli ollut psykologiin yhteydessä, yksi sosiaalityöntekijään ja yksi neuvolaan. Eri asiantuntijoiden tuen ja neuvot haastateltavat kokivat hyväksi.

Erytislastentarhanopettajaan, psykologiin, sosiaalityöntekijöihin. Siinäpä ne tais tärkeimmät olla. [H3]

Kyllä koen että se niinku se toimii. [H4]

Ulkoisen moniammatillisuuden kehittäminen koettiin tärkeäksi. Erityislasterhanopettajan kanssa tehtävää yhteistyötä haastateltavat toivoivat olevan enemmän. Yksi haastateltava vastasi, että tulee riittämätön tunne kun joutuu kysymään konsultaatiota puhelimen välityksellä lapsesta päiväkodin ulkopuoliselta asiantuntijataholta, joka on käynyt ehkä muutaman kerran. Kehittämisehdotuksena yksi lastentarhanopettaja toivoi, että asiantuntijatahot, joiden kanssa yhteistyötä tehdään, kävisivät tutustumassa lapsiryhmään.

Sillai toisaalta riittämätön tunne että ite tunnet paremmin sen lapsen mitä ihminen joka käy muutaman kerran tai kuulee pelkän puhelun perusteella Sitä sais olla paljon enemmän...yhteistyötä ja sitte myös sitä että ryhmään käyään tutustumassa. [H3]

Moniammatillinen yhteistyö tarjoaa uudenlaisen mahdollisuuden päiväkotityön kehittämiseen. Se mahdollistaa kaikkien työntekijöiden näkökulmien arvostamisen tuoden kuitenkin selkeästi esille tarpeen korostaa omaa erityisosaamista, jota työntekijöillä ja ammattiryhmillä on tarjottavanaan päiväkotiyhteisön yhteiseen toimintaan. (Karila & Nummenmaa 2001, 41.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksemme tarkoituksena oli kuvailla lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta erityisen tuen tarpeessa olevien lasten vanhempien kanssa. Kaikilla tutkimukseen osallistuneilla lastentarhanopettajilla oli suhteellisen pitkä työkokemus erityislasten ja heidän vanhempiansa kanssa työskentelystä. Tämä näkyi tutkimustuloksissa positiivisella tavalla.

Tutkimuksessamme selvisi, että huoli on suhteellinen ja subjektiivinen käsite. Jokaisella yksilöllä on oma käsityksensä huolesta ja sen rakentumisesta. Tutkimukseen osallistuneiden lastentarhanopettajien kokemuksen mukaan huoli on asia, joka mietityttää ja jää mieleen, josta se nousee yhtä uudestaan ja uudestaan esille. Huolta herättävinä asioina esille nousivat poikkeavuudet lapsen normaalissa kasvussa ja kehityksessä. Pyhäjoen (2008) mukaan subjektiivinen huoli perustuu työntekijän kontaktitietoon lapsesta, joka on ainutlaatuisista ja jota on vain hänen kanssaan tekemisissä olevalla ihmisellä. Huolen lähtökohtana ovat työntekijän tekemät havainnot lapsesta, jotka syntyvät kontaktissa ja tuntuvat työntekijässä.

Huhtasen (2004b, 46.) interventioiden käynnistäminen edellyttää signaalia. Kuvainnollisesti asia voidaan ilmaista, että "savu nousee, vaikka liekkejä ei vielä näy". Päivähoidossa tällainen signaali on usein lapsen kehitykseen, käyttäytymiseen ja olemukseen liittyvä asia. Lapsen herättämä signaali voi olla välillinen viesti lähiympäristön muuttuneista oloista tai kriisistä. Välitön signaali liittyy lapseen ja kertoo lapsen erityisen tuen tarpeesta.

Päivähoidossa lapsen yksilöllisyyden ja persoonallisuuden erottaminen kehityksen poikkeamisesta ja erityisen tuen tarpeesta on vaativa ja haasteellinen tehtävä. Jokainen lapsi tulee nähdä ensisijaisesti ainutlaatuisena lapsena. Vastuullisessa ja vaativassa kasvatustehtävässä on hyvä pitää mielessä kunkin lapsen ominaislaatu, jota on kunnioitettava ja johon kasvuun auttamisen tulee perustua. Jokainen lapsi on omanlaisensa, erilainen ja erityinen persoona. Tuen tarpeen arviointiin vaikuttaa oleellisesti se, miten kasvattaja itse näkee lapsen, millaisia tunteita ja ajatuksia lapsi kasvattajassa herättää. (Koivunen 2009, 19, 23–24.).

Haastateltavien mukaan lastentarhanopettajan rooli huolen puheeksi ottamisessa oli merkittävä ja vastuullinen. He korostivat, että huoleen voi tarttua myös ryhmän lastenhoitaja, mutta vastuu

huolen puheeksi ottamisesta oli lastentarhanopettajilla. Lastentarhanopettajat kokivat, että heillä tulisi olla ammatilliset valmiudet ottaa huoli puheeksi, mutta kokivat epävarmuutta.

Lastentarhanopettajat toivat esille koulutuksen tarpeen huolen puheeksi ottamisessa. Heidän mukaansa aiheita oli sivuttu aikaisemmissa koulutuksissa ja koulutuspäivillä, mutta asiaan ei ollut perehdytty syvällisemmin tai saatu konkreettista tietoa ja työvälineitä puheeksi ottamiseen. Lastentarhanopettajat kokivat kuitenkin työkokemuksen tuoneen kokemuseräistä tietoa ja taitoa puheeksi ottamiseen. Nummelinin (2010, 56.) tutkimuksessa lastentarhanopettajat kokivat ammatti-identiteettinsä pohjautuvan työvuosien aikana koottuihin valmiuksiin. Eteen tulleita tilanteita saatettiin ratkaista pitkällä työkokemuksella ja toisinaan elämäkokemuksen tuomalla näkemyksellä.

Kokemuksen tuomaa tietoa kutsutaan hiljaiseksi tiedoksi. Hiljaista tietoa on vaikea määritellä, koska sillä tarkoitetaan kaikkea sitä tietoa, jota ei verbaalisesti voida kuvata. Hiljainen tieto vaikuttaa ihmisissä koko ajan, vaikka sitä ei voida ilmaista tai muotoilla. Hiljainen tieto siirtyy sosiaalisissa konteksteissa, joiden osana on kieli ja traditio. Näiden kahden taustaa vasten yksilö luo oman hiljaisen tietonsa ja omat merkityksensä. Hiljaiseen ja yksilön subjektiiviseen tietoon sisältyy paljon kollektiivista hiljaista tietoa. Tämä yhteisöllinen hiljainen tieto siirtyy yksilölle jäljittelyn, samaistumisen ja tekemisen kautta suoraan. Hiljainen tieto on ihmisessä läsnä kokonaisvaltaisesti ja se ohjaa ihmisen valintoja tietovirrassa. (Koivunen 1997, 77–79, 83–84.) Työyhteisössä on osaamista ja tietoa, jota ei sanallisesti voida selittää. Hiljainen tieto on yleensä käytännöllistä, toimintaan sisältyvää ja siinä näkyvää käytännöllistä tietoa, joka näyttäytyy taitavana, intuitiivisena ja sujuvana toimintana. Hiljainen tieto tulee näkyväksi kontekstissa, jossa se ilmenee ja saa merkityksensä. (Karila & Nummenmaa 2001, 92.)

Lastentarhanopettajilla oli sekä hyviä että huonoja kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta. Positiivinen palaute ja lapselle saatu tuki sekä toimiva yhteistyö vanhempien kanssa loi positiivisen kokemuksen puheeksi ottamisesta. Helpottavina asioina huolen puheeksi ottamisessa lastentarhanopettajat toivat esille luottamuksellisen suhteen vanhempien kanssa sekä yhteisymmärryksen lapsen tuen tarpeesta. Huonoina kokemuksina lastentarhanopettajat toivat esille vanhempien kielteisen ja negatiivisen suhtautumisen huoleen ja lapsen mahdolliseen tuen tarpeeseen. Haastateltavat toivat myös esille sen, että työntekijä ei voi perua sanomisiaan, jos vanhemmat nousevat voimakkaasti puolustuskannalle.

Tutkimustuloksissa tuli ilmi, että huoli tulee ottaa esille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lastentarhanopettajien mukaan huolta tulisi tuoda esille vanhemmille vähän kerrallaan, jotta heillä olisi aikaa prosessoida asiaa. Haastatteluissa ilmeni, että luontevaa tuoda huolta esille oli tuonti- ja hakutilanteet sekä kasvatuskeskustelut. Kilpiön (2008, 85.) tutkimuksessa ilmeni, että kasvatuskeskustelut nähdään hyvänä tilanteena keskustella huolesta.

Kun kasvattaja havaitsee lapsen käyttäytymisessä ongelmia, on syytä ensimmäiseksi kysyä, kenen ongelmasta on kysymys. Onko kyseessä lapsen kehitykseen liittyvä vaikeus, lapsen elämäntilanteeseen liittyvä laajempi ongelma, lapsiryhmän tai toimintaympäristön ongelma vai onko kysymys siitä, että kasvattaja kokee lapsen käyttäytymisen ongelmalliseksi, jolloin kyseessä onkin kasvattajan ongelma? (Koivunen 2009, 88.) Erikoissuunnittelija Katja Sankalahti THL:stä korostaa tapaa, miten asiat otetaan puheeksi. Vaikeiden asioiden esille ottamista ei kannata pelätä, mutta täytyy miettiä, miten ja milloin puhua niin, että yhteistyö voi jatkua. Arnkil ja Sankalahti kehottavat heittäytymään avoimeen keskusteluun. Asiakkaalla voi olla tietoa, joka huoventaa työntekijän huolen saman tien. Huoli ei aina johda toimenpiteeseen tai ohjelmaan eikä kaikkea huolta voi edes diagnosoida. (Peltonen 2009)

Kasvatuskumppanuus nousi tutkimuksessamme yhdeksi keskeiseksi osaksi huolen puheeksi ottamista. Kasvatuskumppanuus toimii siltana vanhempien ja päivähoidon välillä kun vaikeita asioita otetaan puheeksi. Tiilikan (2004, 33.) mukaan lasten vanhempien asema ja rooli päiväkodin yhteistyökumppaneina on muuttunut. Tällä hetkellä puhutaan mielellään kasvatuskumppanuudesta. Kumppanuus voi kuitenkin syntyä ihmisten välillä vain toisensa ymmärtämisen ja tuntemisen seurauksena.

Lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista ei voida tukea päivähoidossa ilman vanhempia ja työntekijöiden välistä vuorovaikutusta ja kumppanuutta. Tästä syystä kasvatuskäytäntöjä tulisi pyrkiä rakentamaan niin, että vanhempien omaa lasta koskeva asiantuntemus ja henkilöstön ammatillinen asiantuntemus hyödynnetään. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisessa linjauksessa tärkeäksi asiaksi on nostettu vanhempien ja päivähoidon henkilöstön vuorovaikutuksellinen kasvatuskumppanuus. Sen tarkoituksena on sisältää tasa-arvoisempi asiakasnäkökulma. Vanhempia ei enää määritellä ammatillisen tuen kohteina, vaan tasavertaisina vuorovaikutuskumppaneina ja asiantuntijoina lapsensa suhteen. (Puroila 2004, 14, 19.)

Tutkimuksessamme lastentarhanopettajat nostivat keskeiseksi asiaksi huolen puheeksi ottamisessa vanhempien arvostamisen ja heidän arvojensa kunnioittamisen sekä tuntemisen. Meidän tulee lähteä tekemään yhteistyötä siten, että voimme sovittaa yhteen vanhempien näkemykset päivähoiton näkemysten kanssa. Tällöin yhteistyö on hyvällä ja hedelmällisellä pohjalla. Lastentarhanopettajat kertoivat luovansa ja ylläpitävänsä kasvatuskumppanuutta avoimuudella, rehellisyydellä ja kunnioittamisella. Kasvatuskumppanuutta aletaan luoda jo ensitapaamisesta lähtien. Suhteen luomisessa on tärkeää keskustella myös muista arkipäivään liittyvistä asioista. Kaveriksi ei kuitenkaan pidä ryhtyä, vaan säilyttää ammattilaisen rooli kasvatuskumppanuudessa. Nummelinin (2010, 55.) opinnäytetyössä lastentarhanopettajat kertoivat, että varhaiskasvatuksen kentällä pyritään rakentamaan luottamuksen, kunnioituksen ja dialogisuuden kautta avointa suhdetta ammattikasvattajien ja kodin välille.

Lastentarhanopettajat pitivät tärkeänä tiedonkulun onnistumista henkilökunnan ja vanhempien välillä. Tärkeää oli myös, mitä ja miten asioita lapsesta vanhemmille kerrottiin. Merkittävää oli kertoa niin positiivisia kuin negatiivisiakin asioita lapsen arjesta rehellisesti. Lastentarhanopettajien kokemuksista välittyi vuorovaikutuksen ja kasvatuskumppanuuden merkitys huolen puheeksi ottamisessa. Lastentarhanopettajat kuvasivat vanhempia kumppaneina, joiden kanssa toimitaan yhdessä lapsen parhaaksi.

Tuloksista ilmeni, että valmistautuminen on oleellinen osa puheeksi ottamista. Myös Kilpiön (2008, 85.) tutkimustuloksista kävi ilmi, että huolen puheeksi ottamiseen valmistaudutaan ja tilannetta ennakoidaan sekä huolta tuodaan esille rehellisesti ja avoimesti. Tutkimuksessamme lastentarhanopettajat prosessoivat huolta ensin itse sekä työyhteisön kanssa. Siivosen ja Vuorisen (2009, 40.) opinnäytetyön tutkimusten mukaan lastentarhanopettajat keskustelivat huolesta ensin oman tiimin kesken hakien vahvistusta omalle huolelle. Tutkimuksemme mukaan lastentarhanopettajilla oli myös mahdollista konsultoida erityislastentarhanopettajaa, jolta haettiin tukea ja neuvoa huolen puheeksi ottamiseen. Tämä koettiin erittäin tärkeäksi ja merkitykselliseksi. Tämän jälkeen huolta alettiin tuoda esille vanhemmille. Huolen puheeksi ottamiseen valmistautumisessa lastentarhanopettajat toivat myös esille toisen asemaan asettumisen.

Ollakseen eettisesti sensitiivinen ihminen tarvitsee roolinottoa eli kykyä asettua toisen ihmisen asemaan. Hänen tulee siis pystyä kuvittelemaan, miltä tilanne hänestä näyttää muiden silmin. Roolinotto vaatii irrottautumista omasta näkökulmasta ja eläytymistä toisen ihmisen

ajatusmaailmaan. Tieto tilanteeseen liittyvistä erityispiirteistä voi auttaa eläytymistä toisen ihmisen ajatusmaailmaan. Ammatillisissa tilanteissa työntekijä voi tutustua asiakkaan ongelmaa koskevaan yleiseen tietoon. (Juujärvi, Myyry ja Pesso 2007, 81.)

Varhainen puuttuminen on osa kasvatuskumppanuutta. Kasvatuskumppanuus on pohja vaikeiden asioiden esille tuomiselle, ja huoleen voidaan puuttua varhaisessa vaiheessa. Heinämäen mukaan (2005, 10.) lapsen tukeminen varhaisvaiheessa – sekä ikävuosien että ilmenemisen suhteen – on kannattavaa niin taloudellisesti kuin inhimillisestikin. Monet lisäpulmat jäävät kehittymättä, kun alkuperäiseen huoleen tartutaan varhain. Pienen lapsen kehityksessä pienillä muutoksilla voidaan saada aikaan muutos; mutta jos tuen tarpeen annetaan pitkittyä ja syventyä, tarvitaan myöhemmin vuosina monitahoisia ja pitkäkestoista interventioita asian korjaamiseksi.

Moniammatillisuus nousi tutkimustuloksista uutena teemana. Lastentarhanopettajat toivat esille työyhteisön tuen ja tiimin toimivuuden merkittävyyden puheeksi ottamisessa. Kilpiön (2008, 86.) tutkimuksessa lastentarhanopettajat kokivat toimivan ja pysyvän tiimin ensiarvoisen tärkeänä lapsen tukemisen mahdollistajana. Tutkimuksessamme erityislastentarhanopettaja koettiin tärkeäksi tuen antajaksi moniammatillisessa yhteistyössä. Häneltä haettiin vahvistusta omalle huolelle ja uusia näkökulmia asioihin. Lastentarhanopettajat olivat tarvittaessa myös yhteydessä muihin asiantuntijatahoihin.

Sosiaalinen tuki liittyy ihmisten välisiin suhteisiin. Tukeen kuuluvat toisen ammattitaidon arvostaminen ja sen osoittaminen, toista kunnioittava viestintä, kiinnostus toisen työtä kohtaan, tietojen antaminen ja vaihtaminen, mahdollisuus pyytää, antaa sekä saada apua ja neuvoja. (Silvennoinen 2004, 64.) Lastentarhanopettajat kertoivat, että työyhteisöltä haettiin konkreettisia neuvoja, tukea ja kannustusta huolen puheeksi ottamiselle.

Työyhteisöt ovat hyvin erilaisia sen suhteen, miten osaaminen jakautuu ja miten se arjessa näkyy. Varhaisen tuen kannalta keskeinen kysymys onkin perusosaamisen arvioiminen ja laajentaminen yhteisössä. Vahva perusosaaminen tukee henkilöstöä varhaisen tuen prosessissa aina tuen tarpeen havaitsemisesta ja arvioinnista tuen suunnitteluun ja toteutukseen saakka. (Heinämäki 2005, 19, 21.) Tutkimustuloksissa ilmeni, että lastentarhanopettajat arvostivat työyhteisöään, jossa kertoivat olevan vankkaa ammattitaitoa ja vuosien työkokemus.

Huoli on otettava puheeksi vanhempien kanssa mahdollisimman pian, kun se työntekijällä nousee. Muuten voi käydä niin, että työntekijä keskustelee tiimissä omasta huolestaan, mahdollisesti huomaa saman huolen kaikilla työyhteisön jäsenillä, kenties konsultoi ulkopuolista asiantuntijaa ja vasta puolen vuoden kuluttua huolen nousemisesta ottaa asian vanhempien kanssa puheeksi. (Koivunen 2009, 158.)

8 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi alkoi syksyllä 2008, jolloin kirjasimme erilaisia aiheita varhaiskasvatusta ja varhaiserityiskasvatusta, joista molemmat olemme kiinnostuneet ja joihin olemme opintomme suunnanneet. Opinnäytetyön aiheita meillä oli useita, joista suurin osa oli paljon tutkittuja ja keskustelussa paljon olleita aiheita, esimerkiksi kasvatuskumppanuus. Päädyimme tekemään tutkimuksemme vähän tutkitusta aiheesta, jolloin saamme tuotettua uutta tietoa niin itsellemme kuin muillekin ammattilaisille. Mietimme myös näkökulmaa, josta tutkimuksen teemme; vanhempien vai työntekijöiden. Teimme tutkimuksen työntekijöiden näkökulmasta, koska uskoimme saavamme itselle tässä vaiheessa ammatillisuuteemme kehittymiseen hyödyllisempää tietoa. Emme tarkoita, etteikö vanhempien näkökulmasta olisi saatu rikasta ja hyödyllistä tietoa, mutta ajattelimme kuitenkin työntekijöiden näkökulman olevan meille ajankohtaisempi.

Mielenkiintoisemmaksi ja haastavimmaksi aiheeksi meillä nousi huoli-teema. Työn ja harjoittelun kautta olemme nähneet, että huolesta puhuminen on oleellinen osa lastentarhanopettajan työtä ja se on asia, joka työntekijöitä saattaa pelottaa tai tuntua vaikealta. Se herättää erilaisia tunteita molemmissa osapuolissa, niin vanhemmissa kuin työntekijöissäkin. Huoli-teeman kautta halusimme tuoda esille lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta ja peilata saatuja tutkimustuloksia omaan työhön ja huolen puheeksi ottamisen tilanteisiin tulevaisuudessa.

Tulevina varhaiskasvatuksen ammattilaisina meidän tulee kiinnittää erityistä huomiota luottamuksellisen suhteen luomiseen vanhempien kanssa eli kasvatuskumppanuuteen. Tärkeää on aloittaa suhteen luominen heti ensi tapaamisesta lähtien, koska siinä annamme toisistamme ensivaikutelman, jolla voi olla niin positiivisia kuin negatiivisiakin vaikutuksia myöhemmälle yhteistyölle.

Huolen puheeksi ottaminen on haasteellinen ja arka asia puolin ja toisin. Työntekijällä on vastuu puheeksi ottamisen onnistumisesta ja siitä, että viesti tulee oikein ymmärretyksi. Meidän tulee tulevina ammattilaisina aistia tilanne, jolloin puheeksi ottaminen olisi otollista. Työntekijän tulee pohtia, miten asian ilmaisee, millaisia sanoja käyttää ja millä tavoin on vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa. Työntekijän on hyvä rauhoittaa itsensä, saada ajatuksilleen taustatukea ja selvittää minkä luontoisesta asiasta on vanhemmille kertomassa. Työntekijän tulee tiedostaa, minkälainen hän itse on vuorovaikutustilanteissa. Koivunen (2009, 158.) on haastatellut erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempia kasvatuskumppanuudesta ja yhtenä hyvän yhteistyön

mahdollistavina tekijöinä tuli ilmi oman persoonan käyttö. Ensisijaisen tärkeitä yhteistyön onnistumiselle on työntekijän luontainen ja harjaantunut sekä opittu taito kohdata vanhemmat. Tärkeää on myös tiedostaa oma suhtautuminen vanhempiin ja lapseen, jotka välittyvät vanhemmille.

On tärkeää asetella sanansa oikein, ja kokemuksemme mukaan vanhemmille jäävät mieleen sekä sanat että tavat, joilla huoli on otettu puheeksi. Positiivisilla ja negatiivisilla sanoilla on vaikutusta sille kuinka vanhemmat asiaan suhtautuvat ja kuinka he lähtevät yhteistyöhön mukaan. Kuten tutkimustuloksissa kävi ilmi, on tärkeää löytää lapsesta positiivisia asioita ja vahvuuksia, joita muistaa tuoda esille arjessa ja huolen puheeksiottotilanteissa. Niiden pohjalta on hyvä rakentaa kasvatuskumppanuutta. Jos huoleen ja perheeseen liittyvät asiat ovat vain kielteisiä, voi yhteistyön tekeminen vanhempien kanssa ja keinojen löytäminen lapsen auttamiseksi olla vaikeaa. Pyhäjoen (2008) mukaan puheeksi otetaan perhettä koskeva henkilökohtainen ja konkreettinen huoli, jolloin tulisi etukäteen miettiä, millainen tapa ottaa huolta puheeksi on perhettä arvostava ja yhteistyötä rakentava. Huolen puheeksi ottaminen on avaus jollekin uudelle prosessille.

Tiimityö on oleellinen osa tulevaa työtämme. Tiimityöllä on merkitystä myös huolen puheeksi ottamisessa. Hyvässä ja toimivassa tiimissä huolen puheeksi ottamiseen saa tukea, neuvoa ja työvälineitä. Työyhteisö huojentaa työntekijän taakkaan huolesta ja auttaa näkemään uusia näkökulmia ja lähestymistapoja asioihin. Työyhteisön ei mielestämme tulisi olla kilpakenttä, jossa työntekijät kilpailevat omasta ammatillisesta tietotaidostaan. Työntekijöiden tulisi jakaa kokemuksiaan ja ammattitaitoaan työyhteisön jäsenille, jotta perheiden ja lasten hyvinvointia voidaan monipuolisesti edistää ja tukea.

Moniammatillisuus nousi uutena teemana aineistosta, jolla on merkittävä rooli huolen puheeksi ottamisessa. Moniammatillisen yhteistyön kautta työyhteisöt ja tiimit voivat hakea tukea ja uusia tapoja huolen puheeksi ottamiseen. Päiväkodissa työskentelee monen eri ammattikunnan edustajia, jotka voivat jakaa oman koulutuksensa tuomaa tietoa ja taitoja sekä jakaa kokemuksiaan huolen puheeksi ottamisesta. Hapon (2008, 109.) mukaan päivähoidossa toteutuva varhaiskasvatus on moniammatillista tiimityötä, jossa jokainen ammattiryhmä tuo oman asiantuntemuksensa ja osaamisensa. Henkilöstön tehtävärakenteen avulla turvataan tarvittava osaaminen ja eri ammattiryhmien yhteinen, jaettu ammatillinen toiminta perustehtävän toteutumiseksi. (Happo 2008, 109.) Tutkimuksemme tulosten mukaan moniammatillisesta

yhteistyöstä haettiin nimenomaan tukea ja konsultaatiota lapsessa huolta herättäviin asioihin. Moniammatillisen yhteistyön kautta perheen ja lapsen on mahdollista saada monipuolista ja asiantuntevaa tukea ja apua lapsen ja perheen hyvinvointiin liittyvissä asioissa.

Varhaiskasvatukseen suuntaavien sosionomien (AMK) varhaiskasvatusosaaminen vastaa yleislinjauksiltaan lastentarhanopettajille määritellyjä kompetensseja. Lastentarhanopettajien osaamisessa painottuu pedagoginen osaaminen, oppimisen tukeminen ja opetussuunnitelmaosaaminen, kun sosionomeilla (AMK) vastaavaa osaamista kuvaa sosiaalipedagoginen osaaminen, lapsen tavoitteellinen tukeminen ja ohjaus arjessa, kasvun ja kehityksen eri vaiheissa sekä erilaisissa elämäntilanteissa. (Happo 2008, 99.)

Mielestämme on hyvä, että päiväkodeilla on mahdollisuus konsultoida esimerkiksi erityislastentarhanopettajaa, joka koettiin tärkeäksi ja merkittäväksi tuen antajaksi. Hän oli ensimmäinen työyhteisön ulkopuolinen asiantuntijataho, johon oltiin yhteydessä huolen heräämisen jälkeen. Mielestämme haasteena on erityislastentarhanopettajien, varsinkin kiertävien, riittävyys ja resurssit antaa tukea ja konsultaatiota huolen puheeksi ottamiseen. Koska erityislastentarhanopettajan rooli koettiin hyvin tärkeäksi, mielestämme tulisi turvata riittävät resurssit vastaamaan varhaiskasvattajien tarvitsemaan tuon tarpeeseen.

Kun puhutaan moniammatillisuudesta, ei saa unohtaa vanhempia. Vanhemmat tuovat moniammatilliseen yhteistyöhön oman kokemuksellisen tietonsa lapsestaan ja meidän tulee arvostaa sitä. (Alasuutari 2003, 170–171.) Meidän tulee tulevana lastentarhanopettajina ja sosiaalialan ammattilaisina muistaa ottaa vanhemmat osaksi moniammatillista yhteistyötä, onhan se osa meidän kompetensseja (Luku 1). Yhteistyön avulla lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan kokonaisvaltaisesti ja se voidaan pitää yhtenäisenä riippumatta siitä, kuka lapsen kanssa on tekemisissä, vanhemmat vai ammattilaiset.

Kuten tutkimustuloksissa tuli ilmi, olisi hyödyllistä saada huolen puheeksi ottamiseen koulutusta. Koulutuksen kautta saamme uutta tietoa, uusia työvälineitä sekä näkökulmia työhön. Siivosen ja Vuorisen (2009, 44.) mukaan Huoli puheeksi -koulutus antoi eväitä ja työvälineitä huolen puheeksiottoon, jolloin kynnyksellä ottaa huoli puheeksi alentui. Mielestämme koulutus lisää myös motivaatiota ja sitouttaa ottamaan huolta puheeksi. Koulutuksen tarjoaminen ja järjestäminen on myös mielestämme yksi päivähoidon laadun ja ammattitaidon mittari.

Tutkimustulokset herättivät paljon uusia tutkimuskysymyksiä. Näkökulmaa huolen puheeksi ottamiseen voisi vaihtaa. Työntekijöiden kokemusten sijaan voisi tutkia vanhempien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta. Näin saataisiin kokonaisvaltaisempaa tietoa miten puheeksi ottaminen vaikuttaa eri osapuoliin. Vanhempien kokemusten esille tuomisen avulla työtä voitaisiin kehittää heidän tarpeisiinsa vastaavaksi. Toisena jatkotutkimusaiheena voitaisiin tutkia, miten huolen puheeksi ottamisen jälkeen edetään ja miten lapsen arki on muuttunut huolen puheeksi ottamisen jälkeen sekä ovatko mahdolliset tukitoimet auttaneet ja tukeneet lasta ja perhettä riittävästi. Moniammatillisuuteen liittyen voisi tutkia, miten asiakkaan eli vanhempien ääni tulee kuuluviin moniammatillisessa yhteistyössä ja miten he kokevat sen.

Koko opinnäytetyöprosessi oli antoisaa ja hyvin opettavaa. Mielenkiintoinen aihe piti meidät otteessaan koko prosessin ajan. Tutkimuksen mielenkiintoisemmaksi vaiheeksi koimme haastatteluiden tekemisen sekä johtopäätösten ja pohdinnan kirjoittamisen. Haastatteluista ja lastentarhanopettajien kokemuksista oli kuultavissa heidän aito kiinnostuksena ja halu tehdä töitä erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa sekä huolen puheeksi ottamisen tärkeys ja keskustelu aiheesta. Haastatteluista kävi ilmi myös työn haasteellisuus ja haavoittuvuus. Kun olemme tekemisissä oman tai muiden ihmisten huolten kanssa, on aina kyse vakavasta ja herkästä asiasta.

Tutkimusprosessin aikana olemme miettineet objektiivisuutta ja puolueettomuutta tutkimuksessamme. Puolueettomuus tulee esille esimerkiksi siinä, pyrkiikö tutkija ymmärtämään ja kuulemaan haastateltavia itsenään ja suodattuuko haastateltavan sanoma tutkijan oman kehyksen läpi (Tuomi & Sarajarvi 2009, 136.). Saimme monipuolista ja kokemusrikasta tietoa sekä laaja-alaisen vastauksen tutkimustehtäväämme. Pohdimme myös, olisiko haastateltavat tuoneet esille vielä syvällisempää kokemusta huoleen liittyvistä asioista, jos he olisivat saaneet keskustella keskenään ja rikastuttaa omia ajatuksia muiden kokemuksilla.

Opinnäytetyöprosessi on ollut monivaiheinen oppimiskokemus. Olemme oppineet paljon tutkimuksen tekemistä suunnittelusta toteutukseen saakka. Aiheemme oli siinä mielessä haastava, koska varsinaisia kirjoja ja muita julkaisuja aiheesta ei juuri ollut. Olemme joutuneet poimimaan pienempiä asiakokonaisuuksia kirjoista, ja luomaan niistä suurempia kokonaisuuksia. Koko tämän prosessin aikana olemme säilyttäneet mielenkiintomme ja motivaation työtämme kohtaan. Työmme on edennyt tasaista vauhtia ja olemme tehneet sitä pääsääntöisesti yhdessä. Tämä siksi, että meillä on ollut mahdollisuus vaihtaa ajatuksia, keskustella aiheesta ja saada

uusia näkökulmia työhön. Reflektiivisyys on yksi sosionomin ydiosaamisen osa-alueista (Happo 2008, 93.). Sosionomi osaa arvioida toimintansa teoreettisia lähtökohtia ja soveltaa vaihtoehtoisia ajattelu- ja lähestymistapoja (ECTS – kompetenssit. Haettu 13.11.2010.).

Varhaiskasvatuksen työnkuvassa korostuu tiimityö ja sen osaaminen, joka nähdään yhtenä sosionomin erityisosaamisena (Happo 2008, 100, 104.) Parityöskentely on ollut antoisaa ja haasteellista. Parityöskentely on opettanut tekemään kompromisseja, hyödyntämään kummankin osaamista ja sovittamaan kahden ihmisen ajatuksia, tietoa ja kokemuksia yhdeksi kokonaisuudeksi. Yhdessä tekemisen ansiosta olemme saaneet tukea ja kannustusta toisiltamme sekä olemme antaneet rakentavaa palautetta toisillemme työn eri vaiheissa.

Tutkimusraporttia olemme joutuneet syksyn 2010 aikana käytännön harjoittelujaksojen vuoksi tekemään kumpikin erikseen, mikä on tuonut omat haasteensa opinnäytetyön tekemiselle. Olemme kuitenkin tavanneet säännöllisin väliajoin ja keskustelleet tutkimukseen liittyvistä asioista niin puhelimitse kuin sähköpostinkin avulla. Erillään tekeminen on toisaalta haastanut meidät molemmat ottamaan vastuuta tutkimuksen tekemisestä sekä etenemisestä. Molempien perehtyneisyys kirjallisuuteen ja tutkimuksen aineistoon sekä aikaisempiin tutkimuksiin on tuonut tutkimuksemme paljon uusia, pintaa syvemmälle meneviä näkökulmia. Myös tätä kautta olemme arvioineet ja lisänneet luotettavuutta.

Luotettavuuden keskeisimpänä asiana voidaan pitää tutkimuksen tulosten ja johtopäätösten raportointia. Tuloksissa ja johtopäätöksissä olemme käyttäneet vuoropuhelua tulosten ja uusien kirjallisuuslähteiden kesken. Uuden kirjallisuuden kautta olemme hakeneet vahvistettavuutta sekä luotettavuutta tuloksille sekä johtopäätöksille. Lisäksi olemme ottaneet aineistosta suoria lainauksia luotettavuutta lisäämään ja samalla se tuo lastentarhanopettajan kokemukset lähemmäksi lukijaa. Näin varmistamme myös sen, etteivät omat tulkintamme saa liikaa painoarvoa tutkimuksessamme. Teorian ja tutkimustulosten vuoropuhelu lisää tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi ym. 2004, 216–217.). Olemme verranneet tutkimustuloksia niin tutkimuksen viitekehykseen, uuteen kirjallisuuteen ja aikaisempiin tutkimuksiin.

Ammatillisuuteen opinnäytetyömme on antanut paljon. Ensinnäkin olemme joutuneet tutustumaan laajaan teoriapohjaan varhaiskasvatuksesta. Olemme saaneet tietoa niin varhaiskasvatuksen eri osa-alueista kuin huolen puheeksi ottamiseen. Lastentarhanopettajien kokemusten kautta olemme oppineet kuinka tärkeää on kuunnella vanhempia, arvostaa heidän

kasvatusperiaatteitaan, luoda luottamuksellinen ja hyvä vuorovaikutussuhde heihin. Opinnäytetyön kautta ymmärryksemme lasten ja vanhempien kanssa tehtävään työhön on lisääntynyt.

Kaikkein tärkeintä on kuitenkin muistaa, että lapsi tulee ottaa ja nähdä ensisijaisesti lapsena. Lasta ei määritellä eikä tarkastella huolesta tai erityisen tuen tarpeesta käsin, vaan hänet tulee nähdä tavallisena lapsena omine tarpeineen. Jokainen meistä tarvitsee kuitenkin tukea jossakin elämänvaiheessa, oli se sitten lapsuudessa tai aikuisuudessa.

9 LÄHTEET

Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Tampere: Tammer-Paino.

ECTS-kompetenssit. Sosiaaliportti. Haettu 13.11.2010 http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/ects_kompetenssit/

Eriksson, E. & Arnkil, E. 2005. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Erityinen tuki varhaislapsuudessa. Euroopan tilanneanalyysi. Tärkeitä näkökohtia ja suosituksia. European Agency for Development in Special Needs Education: Yhteenvetoraportti. Haettu 13.10.2010. http://www.european-agency.org/publications/ereports/early-childhood-intervention/eci_fi.pdf/view

Eskola, J. & Suoranta, J. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Happo, I. 2008. Sosionomin (AMK) osaaminen ja osaamishaasteet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Viinamäki, L. (toim) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Haettu 12.08.2010. http://www.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_2_2008.pdf

Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito – lapsen mahdollisuus. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 58.

Heinämäki, L. 2005. Varhaista tukea lapselle –Työvälineenä kehittämisvalikko. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 62.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Huhtanen, K. 2004a. Varhainen puuttuminen –ennalta ehkäisevää ja korjaavaa toimintaa yhteiskunnan eri tasoilla. Teoksessa: Keskinen, S. & Virjonen, H. (Toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Huhtanen, K. 2004b. Varhainen puuttuminen: erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoidossa. Helsinki: Finn lektura.
- Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Juva: WS Bookwell Oy.
- Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Vantaa: Dark Oy.
- Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. 2007. Eettinen herkkyyden ammatillisessa toiminnassa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kananen, J. 2008. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän yliopistopaino.
- Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa: Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R. & Rasku-Puttonen, H. (Toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Karila, M. & Nummenmaa, A-R. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Juva: WS Bookwell Oy.
- Kaskeala, M. & Kekkonen M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy.
- Kilpiö, A-M. 2008. Sehän se meidän työtä on että tukea. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto: Kasvatustieteiden tiedekunta.
- Koistinen, A. 2005. Meidän Jyväskylä – Koko kaupungin hanke. Teoksessa: Salminen, P. (Toim.) Yhdessä kasvattamaan. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Koivunen, H. 1997. Hiljainen tieto. Keuruu: Otavan Kirjapaino.
- Koivunen P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus.
- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (Toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2.
- Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36. Finlex. Haettu 25.08.2010. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Metsämuuronen, J. 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia –sarja 4. Viro: Jaabes OÜ, Võru.
- Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Juva: WS Bookwell Oy.
- Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Nummelin, J. 2010. Lastentarhanopettajien kokemuksia huoli puheeksi –työmenetelmän käytöstä. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Pihlaja, P. 2001. Erityiskasvatuksen työalueet päivähoidossa. Teoksessa: Pihlaja, P. & Kontu, E. (Toim.) Työkaluja päivähoidon erityiskasvatukseen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2001:14.
- Peltonen, H. 2009. Eettinen varhainen puuttuminen on kaikkien etu. TESSO. Sosiaali- ja terveystieteellinen aikakauslehti. 2009 (5), 27-31.
- Perttula, J. & Latomaa, T. (Toim.). 2005. Kokemuksen tutkimus. Merkitys-tulkinta-ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia Oy.
- Puroila, A-M. 2004. Vanhemmat ja ammattilaiset kohtaavat – syntyykö yhteistyötä? Teoksessa: Puroila, A-M. (Toim.) Kehittyvä perhetyö. Oulu: Oulun kaupungin painatuskeskus.
- Pyhäjoki, J. 2008. Dialogisuus-päivä. Varhainen puuttuminen, avoin yhteistyö ja dialogisuuden edistäminen perheiden ja ammattilaisverkostojen kanssa. Oppilashuollon kehittämishanke. 7.2.2008. Lahti. www.edu.lahti.fi/~tukipro/cgi-bin/dialogisuus/koulutus.ppt

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto/. Viitattu 3.11.2009. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>

Sankalahti, K. 2009. "Artikkelin nimi". Tesso. Sosiaali- ja terveystieteellinen aikakauslehti 5/2009.

Siivonen, N. & Vuorinen, U. 2009. Huoli puheeksi Hyvinkäällä – Huolen puheeksiotto – koulutusten vaikutus Hyvinkään varhaiskasvatushenkilöstön työtapoihin. Laurea-ammattikorkeakoulu Hyvinkää.

Silvennoinen, M. 2004. Vuorovaikutuksen avaimet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Strömmer, M. 2005. Lapsen suojelua arkityön äärellä. Teoksessa: Salminen, P. (Toim.) Yhdessä kasvattamaan. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Taajamo, T. 2006. Perhetyö lähihoitajan työkenttänä. Teoksessa: Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (Toim.) Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita Prima.

Takala, M. 2006. Uuden profession käyttöönotto varhaiserityisopetuksessa. Teoksessa: Kontu, E. & Suhonen, E. (Toim.) Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Helsinki: Yliopistopaino

Tiilikka, A. 2004. Vanhempien käsityksiä hyvästä päiväkotikasvatuksesta. Teoksessa: Puroila, A-M. Kehittyvä perhetyö. Oulu: Oulun kaupungin painatuskeskus.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2002:9. Luettu 04.10.2010. <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/kasvatus.pdf>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Helsinki: Stakes.

Varpu. Lapselle tukea ajoissa lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi. OAJ:n julkaisuja 38B. Haettu 19.10.2009.

http://www.oaj.fi/pls/portal/docs/PAGE/OAJ_INTERNET/01FI/05TIEDOTTEET/03JULKAISUT/VARPU.PDF

Vilén, M. Vihunen, R. Vartiainen, J. Silvén, T. Neuvonen, S & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus. Erityinen elämänvaihe. Helsinki: Wsoy.

10 LIITTEET

Liite 1: Tutkimuslupa Oulun seudun ammattikorkeakoululta

Liite 2: Tutkimuslupa yhteistyökumppanilta

Liite 3: Saatekirje

Liite 4: Teemahaastattelun runko

Liite 5: Taulukko sisällönanalyysistä

Opinnäytetyön suunnitelma hyväksytty

Päiväys
10/02 2010

Suunnitelman hyväksyjä

Nimi
Raija Tammi

Koulutus ja virka-asema
Lehtori

Nimi
Riikka Suokas

Koulutus ja virka-asema
Tuntiopettaja

Allekirjoitukset:

Riikka Suokas
Raija Tammi

Lupa opinnäytetyöhön

- ☐ hakemuksen mukaisena
☐ seuraavin muutoksin

☐ hakemus on hylätty

Luvan antaja osallistuu kustannuksiin

- ☐ tyllä anomuksen mukaan
☐ muuten. Kuvaus osallistumisesta
☐ ei

Päiväys
/ 200

Nimi ja allekirjoitus

Asia	TUTKIMUSLUPA
Selostus	Oulun seudun ammattikorkeakoulun opiskelijat Anne Lyytikäinen ja Tiia Arkkukangas anovat tutkimuslupaa. Tarkoituksena on kuvailla lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta erityisen tuen tarpeessa olevien lasten huoltajien kanssa. Menetelmänä on teemahaastattelu, otos 3-5 opettajaa. Aineisto kerätään helmi-maaliskuussa 2010.
Lausunto *	Päivähoidon johtaja on antanut puoltavan lausunnon.
Päätös ja perustelut *	Anne Lyytikäiselle ja Tiia Arkkukankaalle myönnetään tutkimuslupa hakemuksen mukaisesti. Tämä päätös kumoaa aiemman päätöksen 16.2.2010, § 27. Perustelu: Tutkimus tukee kunnan perustehtävää, oppilaitosten kanssa tehtävä yhteistyö, kattava tutkimussuunnitelma.
Allekirjoitus	
Tiedoksianto	<u>Hakijat</u> Kunnanhallitus
Muutoksen haku	Viranomaisen, jolle oikaisuvaatimus tehdään kunnanhallitus / palvelulautakunta Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

*) Tarvittaessa

Hyvä lastentarhanopettaja

Opiskelemme Oulun seudun ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi ja olemme tekemässä opinnäytetyötä aiheesta: *Huoli puheeksi. Lastentarhanopettajien kokemuksia lapsen erityisen tuen tarpeen puheeksi ottamisesta vanhempien kanssa.*

Tulevina varhaiskasvatuksen ammattilaisina huolen puheeksi ottaminen on osa työtämme. Opinnäytetyöllämme tuomme esille erilaisia kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta vanhempien kanssa.

Tarkoituksenamme on haastatella lastentarhanopettajia. Toteutamme haastattelut yksilohaastatteluina teemahaastattelumenetelmällä maalis-huhtikuun 2010 aikana. Haastattelua varten olisi hyvä varata aikaa noin tunti. Voimme yhdessä sopia haastattelun tarkemmasta ajankohdasta ja paikasta. Haastatteluja käytämme vain opinnäytetyötämme varten eikä haastateltavien henkilöllisyys tule ilmi työssämme. Raportin valmistuttua tuhoamme nauhoitetut haastattelut. Valmiin raportin esitämme syksyllä 2010 ja raportti on tämän jälkeen kaikkien saatavilla kunnan päivähoiton johtajalta.

Olemme saaneet tutkimusluvan koululta ja kunnalta tutkimuksen toteuttamista varten. Liitteenä lähetämme Teille teemahaastattelun teemat. Voitte etukäteen tutustua teemahaastattelun sisältöön ja miettiä mahdollista osallistumistanne tutkimukseen.

Ystävällisin terveisin,

Anne Lyytikäinen

xxxxxxx@students.oamk.fi

p. xxx-xxxxxxx

Tiia Arkkukangas

xxxxxxx@students.oamk.fi

p. xxx-xxxxxxx

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

TAUSTATIEDOT

- Ikä
- Koulutus
- Työkokemus
- Ryhmä, jossa työskentelee

HUOLEN PUHEEKSI OTTAMINEN ERITYISEN TUEN TARPEESTA

- Miten määrittelet sanan huoli?
- Mitkä asiat vaikuttavat huolen heräämiseen?
- Millainen rooli lastentarhanopettajalla on huolen puheeksi ottamisessa?
- Millaiseksi koet ammatilliset valmiutesi huolen puheeksi ottamisessa?
- Millaisia tunteita huolen puheeksi ottaminen herättää?
- Millaisia hyviä kokemuksia sinulla on huolen puheeksi ottamisesta?
- Millaisia huonoja kokemuksia sinulla on huolen puheeksi ottamisesta?
- Millaiset asiat helpottavat huolen puheeksi ottamista?
- Millaisia tekijöitä on olemassa, jotka voivat vaikeuttavat huolen puheeksi ottamista?
- Millainen tila tai aika olisi otollinen huolen puheeksi ottamiselle eli milloin ja missä otat asian puheeksi?

KASVATUSKUMPPANUUS

- Miten määrittelet kasvatuskumppanuuden?
- Miten luot luottamuksellista suhdetta vanhempiin?
- Millainen merkitys kasvatuskumppanuudella on varhaisessa puuttumisessa?
- Miten valmistaudut kohtaamaan vanhemmat kun otat huolen puheeksi?
- Miten ylläpidät kunnioittavaa, arvostavaa ja tasavertaista kumppanuussuhdetta vanhempien kanssa?

TYÖYHTEISÖLTÄ JA MUUALTA SAATAVA TUKI

- Millaiseksi koet työyhteisön tuen huolen puheeksi ottamisesta?
- Millaista tukea olet saanut työyhteisöltäsi?
- Millaista tukea koet tarvitsevasi huolen puheeksi ottamiseen?
- Millaista koulutusta olet saanut huolen puheeksi ottamiseen?
- Millaista koulutusta koet tarvitsevasi huolen puheeksi ottamiseen?
- Mihin asiantuntijatahoihin olet ollut yhteydessä, kun huoli on herännyt?
- Millaiseksi koet heidän antaman tuen?

TYÖYHTEISÖLTÄ JA MUUALTA SAATAVA TUKI

työyhteisön tärkeys	toimivuus ja ammattitaito	Työyhteisö	Moniammatillinen yhteistyö
työyhteisön toimivuus ja mukavuus			
työyhteisön vankka ammattitaito			
työyhteisö tuo tukea ja vahvistusta omille ajatuksille	Tuki ja vahvistus		
työyhteisön yhteisymmärrys huolelle			
työyhteisö pystyy laajentamaan omaa näkemystä huolesta			
työyhteisön tuki ja kannatus			
käytännön neuvoja työyhteisöltä	Konkreettinen tuki		
huolen työstäminen ja keskusteleminen työyhteisössä			
koulutuksen puute huolen puheeksi ottamisessa	Koulutusta huolen puheeksi ottamiseen	Mahdollisuus koulutukseen	
koulutuksen tarve huolen puheeksi ottamiseen			
koulutuksen merkitys huolen puheeksi ottamisessa			
terapeutit	Asiantuntijatahot	Moniammatillinen tiimi	
psykologit			
työyhteisö			
elto			
muut asiantuntijat			
asiantuntijatahojen tärkeä tuki	Asiantuntijatahojen antaman tuen merkitys		
asiantuntijatahojen neuvot			
asiantuntijatahojen yhteistyön kehittäminen			

